

L5n
1385

100g

2

ՄԻԹԵԼԸՆՅԱՆ ԼՅՈՒՂԱՆԵՑԻՈՑ

ՊԵՏԱՌՈՒԹԻՒՆ

ՃԵՄԱՆԵԿԵԴՐԱԿԱՆ

Դ ԼՅՈՒՂԱՆԵՑԻՈՑ

Ք. Պ.

Ս. ՊԵՏԱՌՈՒՄ

Դ ԼՅՈՒՂԱՆԵՑԻՈՑ ԼՅՈՒՂԱՆԵՑԻՈՑ

(ԸՄՄ. ՊԵՏ., Գ. ԼՅՈՒՂԱՆԵՑԻՈՑ)

1867.

Печатано по распоряженію Императорскаго Русскаго
Археологическаго Общества.

С. Петербургъ, 2-го Мая 1867 года.

38 1387

41385-60

ՊԵՏԱՌԻԹԻՒՆ

Պատմաթիվ ժամանակագրական, արարեալ ի տէր
Մխիթար վարդապետէ Այրիվանեցւոյ:

Հայր և Որդի և Հոգի Սուրբ՝ անեղ համազոյ և
համազաւր, անսկիզբն և անվախճան, յանկից և յոչ,
զոյից արարիչ համայնից երեւելեաց և աներեւութից,
կարգաւորիչ և խնամիչ ամենայն եղբւոյ, ողորմած և
քաղցր առ ամենեւեան. քեզ փառք և աւրհնութիւն,
զոհութիւն և բարեբանութիւն յամենայն արարածոց
քոյ, ի բարութեանց քոյ, ի մեծութեանց քոյ, յա-
ռատութեանց քոյ, ի թիւս անթիւս ստեղծուածոց
քոյ՝ ի հաստ անհաստ մասանց յօրինւածոց քոյ,
յերիս յաւիտեանս և յանբաւ յաւիտենից:

Հոգւոյն Աստուծոյ լցեալ և իմաստնացեալ սուրբն
Մովսէս, քնդ որում խաւսեցաւ Տէր երեսաւք և ոչ
աւրինակաւք՝ ձեացուցանելով առաջի լուսաւոր մտաց
նորա զի սկզբանէ լինելութիւն ամենայն արարածոց
իւրոց՝ որպէս երբեմն սքանչելատեսիլ մարգարէին
Լզեկիկէի ձեացուցանէր, ձողաչափելով զշինուածս
աւճարին և զտեղի փառաց արքունական աթոռոյն և
զօծումն սրբալոյս իւրով սքանչելահաշիւ քաղաքին, —

այսպէս ըստ այսմ սարսփի և առաջին խորհրդազգած տեսանկյուն առեր. «Տեւ ջիր, արտայեա զամենցն ըստ օրինակին, որ ցուցաւ քեզ Ի լերինն,» — Իսկ նա՝ իմաստնայեալ հոգւոյն՝ յապացոյց երկնի և երկրի ապաւորեաց զկազմուած խորանին խորհրդական և քահանայապետական զգեստուն սրբական, և այսպիկ Ի տեսիլ աչաց տեսողաց: Իսկ Ի լուսաւորութիւն մտաց բանականաց զբռնեաց զբով զպատմութիւնս արարածոց, զորս ետես իմանալի աշաւք, բաց հակիրճ և համառօտ և ոչ բաղմարան: Այլ և բաղում զերծեալ փրթաւ Ի մտաց նորա՝ որպէս վասն հրեշտակոց և ջրոց և վերին Արուօտղեմի ինչ ոչ ճառեաց: և զանկումն գրախօսին ոչ Ի կարգադրութիւն աւաւրցն յայտ արար, այլ յետոյ իմն պատմեաց: Սոյնպէս և զպատմութիւն զարուցն առաջնոց և անցիցն անցելոց հարեանցի իմն պատմէ, զբուն ազգին գոճ կարգաւ բերելով և զայլ երկուց որդւոցն՝ Աշի սկսանելով, եթող անկատար:

Իսկ Ի կազմել զխորանն կարաւտացան ճարտարաց ևս և նիւթիցս ուստի Հոգին Սուրբ ելից զՆեսէլիէլ և զԱղիաթ յարուեստս նկարակերութեան, և զժողովուրդն յորդորեաց Ի սրտարեւութիւն տարազունիւթոյն: Այն Հոգին սք՝ աստուած կատարեալ կացցէ և այժմ ընդ աջմէ գործակից գործոյս և կատարիչ կամաց խորհրդոյս՝ լոյս արփխափայլ ծագելով մտացս մթացելոյ, ճարտարապետն աշխարհաց ճարտարացուսցէ զհոգի իմ հրաշալի հոգւոյն, որ ելից զվերնաւառնն, և հրահոսան ճառագայթիւք ճարտարացուսցէ զտեսութիւն հոգւոյ իմոյ՝ առնելով զիս արուեստագէտ դաստաքար՝ որպէս և անդ զՆեսէլիէլ, այլ և զպիր բաղմիմաստ իբրև զԱղր Սաղաթիէլ — կրկնազիր զպիր աւրինաց և մարգարից, տալով նիւթ իմաստից

ի տառարութիւն ինչ զժամանակագիր մատենաւս առաջնոց՝ և յօրինել տոբերս սրբականս ի փառս Արրոյն ԱՅ:

Այդ թէպէտ յօժարութիւն սրտիս տալպէզ զիս ի մի բուանդակել զամենայն պատմութիւնս և զպատճառս իւրեանց, սակայն կասեալ գտանիմ՝ յանկարծութիւնս իմ հայելով: ևս և յանշարտութիւն գրելոցն: Օհ թէ որ ընդ Աստուծոյ խաւսէր՝ Մովսէս, զբազում պատմութեամբք զանց առնէր. և որ սիրտ և կամք Տեառն անուանէր՝ Պաւլոս, զինքն և զամենայն մարդ սուտ ասէր. և աստուածիմաստն Սոլոմոն, որ հինգ հազար առակս խաւսէր զոր ինչ առաւն կայր ոչ նշմարէր. և Աղէքսանդր որ խմբատութեամբ և արիութեամբ աշխարհի տիրէր՝ ի կնոջէ միտջէ ի կալանս ըմբռնէր. և Արիստոտէլ: որ ի ներշնչականն ծեմէր՝ յԱրսալիտսէ յաղթեալ գտանէր. և Պապէաս Պըտղոսեանց, որ զքնակութիւնս մարդկան չափէր՝ զբազում տեղօք զանց առնէր. և Պաւղոս, որ Քրիստոսին խաւսէր՝ զանձն իւր ոչ իմանայր և փոքր ի շատէ մարդարեանայր. — ապա զինչ պարտ է ասել յաղագս մեղաւք մակարդեալ մտացս անկարութեան: որ ոչ ի տեսականն տարժանեցայ և ոչ զգործնականն զործասիրեցի. այլ փոխանակ փութոյ փառաց նորա փուշս զիղեցի լուցկի լրման գեհեմի: Իսկ զայս իրակերտութիւնս, զոր սկսայ յուսով ԱՅ՝ ոչ յաղագս յիշատակի ինչ բարեաց յաստուածայինն կամ ի մարդկայինն: այլ զմիտս իմ մարդելով ի գործս և ի տեսութիւնս գրաւորական վերձանութեանց: Թերեւս փոքր ինչ արգելցի ի ցնդանէ երկրաքարշական ցնորմանց: — Այդ օճ առեալ յօգնականութիւն ոգւոյս զօժանդակութիւն Հոգւոյն Այոյ և զբարեխօսութիւն սուրբ Աստուածածնին և

զրարեմասնութիւն ամենայն սրբոց՝ սկսեալ Մատուծոյ,
 Մատուած աւարտեցուք զբանս՝ Դ փառօ ե Դ զո,
 զութիւն Բանին Մատուծոյ:

Հայր սուրբ ԸՃ.

Թաղաւորքն.

Լէւհնդիւրք.

Ս ետիտարայք.

Անդիտարայք.

Որդի սուրբ ԸՃ.

Հայրապետքն.

Կաթուղիւս.

Ըրքեպիսկոպոս.

Սեորապոլիտ.

Պրօքսետարայք.

Լսկապիտարայք.

Սորատարայք.

Լսկիսկոպոսք.

Քաջանայք.

Սարկաւաղ.

Նօքաղարք.

Վեկիանունք.

Կիւսսորքն.

Վալիր ու է կէս սարկաւաղ.

Վրախարդայ.

Սաղմոսաւաղ.

Հոգի սուրբ ԸՃ.

Իմ երիցունքն.

Ըթոս՝ փանուէլ.

Քերորէք՝ Ըղօնիէլ.

Սերորէք՝ Ըարքիէլ.

Տէրութիւնք՝ Պաշուէլ Պետուի՝ Հոսփայէլ.

Օսրութիւնք՝ Ոտիէլ Հրեշտակապետ՝ Վարրիէլ.

Իշխանութիւնք՝ Ընայէլ Հրեշտակ՝ Սիքայէլ.

(Сюда относятся рисунки 1-8.)

Անուանք պարսպաց
վերին Արեւիկայի.

Ազգ. որ գրեալ
կան Դ նմա.

Անուանք ահանց
վակասին.

ա.	Յասպիս.	Սարգիսն.	Բուրէն.
բ.	Շափիւղաց.	Տարապիսն.	Շմառն.
գ.	Ղաճաղմն.	Չմրուխտ.	Ղի քաջանաց.
դ.	Չմրուխտ.	Կայծն.	Յովղաց.
ե.	Լաղէքնաքար.	Շափիւղաց.	Պան.
զ.	Սարգիսն.	Յասպիս.	Ներթաղիմ.
է.	Ոսկեակն.	Լիւղիւրն.	Պաղ.
թ.	Բիւրեղն.	Ահառ.	Ասէր.
ժ.	Տարապիսն.	Ամթիւսառ.	Խաքար.
ժա.	Պաշակն.	Ոսկեքար.	Չարողն.
ժա.	Յակինթն.	Բիւրեղ.	Յովսէփ.
ժբ.	Կարկէհան.	Ղաւնկն.	Բենիամին.

Լաղէմ.

Պրախան.

Արեւիկ.

Փիսան.

Պեհան.

գեաք.

Տիգրիս.

Լիւրասէս.

ծառն
կենաց
Քրիստոս.

ծառն
գիտութեան
բարեւ
նշարի.

Ամառն
լեւան.

Լուսնեաց
լեւան.

Կորդուաց
լեւան.

Կարին
Տարան.

Քրիստոս Աստուած ՚ի վերայ ամենեցուն օրհնեալ
յաւիտեան.

Ապանք արտմութեան
հոգւոց մեղաւորաց.

Ապանք բնակութեան
հոգւոց արդարոց.

(Сюда относятся рисунки 2-й.)

զերկրաւ, զծովովն, զօդովք պատեալ զհօւրն
բարձրակայ հաստատութեան.

դատն զժողքն
անօրինաց, որ է
խաւարն արտաքին

զեհեանք ամբարշտաց
ուր որդն անմահ և
հօւրն անշէջ.

Երեք կամարք երկնից անդադար պարագային՝ շուրջ
զչորեքին տարեւոյս ՚ի վեր և ՚ի վայր միշտ։ Շուր՝
ջերմ և ցամաք, սուր և անդայտ՝ անաւոր։ Եւր՝ խո-
նաւ և ջերմ, խիտ և շարժուն՝ նաւոր։ Տուր՝ ցուրտ
և խոնաւ, բուդ և գէժ՝ պարզ։ Երկիր՝ ցուրտ և ցա-
մաք, խիտ և չոր՝ թանձր։

Յերից երկնային կամարացն պարագայից շրջագային
և երեքին տարեւոյս՝ հօւր և աւդ և ջուր, որք առ-
նեն զբան նորա, սպասաւորք և պատկերք անքննու-
թեան և նախախնամութեան Աստուծոյ։ Խակ երկիր
հաստատեալ կայ ՚ի մէջ սոցա՝ վեցեկի զնախցս ՚ի
թուիչս իբր զանդրին ՚ի Արեւել. և բանն Աստուծոյ
բարձեալ բերէ զօլորն, երեք իրօք պատկեր ինքեան
առնելով զարարածս՝ անժանմանակութեամբ, անբաւու-
թեամբ և անտեղութեամբ. բացք քանակաւ և որակաւ
և փոփոխմամբն զատչին յարարչէն։ Ռէպէտ և բա-

զմաշխատ եղեալ մարդկայինս բնութիւն իմաստասիրել
կամելով յազազս Աստուծոյ և արարածոյս, տակայն
վրիպեալ դասն ՚ի ճշմարիտն գիտութենէ, զոր ինչ
ասացին ստուռածաքանքն եկեղեցւոյ և ճարտասանքն
համալսարանին վասն անեղ և անմահ էութեանն Այ,
կամ վասն հրեշտակական բարեկարգ յարմարութեանց,
կամ յազազս բնթացից ներշնչական լուսաւորացդ,
կամ վասն ծովածին կենդանեացդ, օդականաց և լողա-
կանաց, կամ վասն ժբ սեռից հոգմոց և բերմանց
նոցա, կամ վասն երկրաշափութեան և հրաշիցն, որ
ի սմա. կամ վասն բուսոց հոգոց և դանազան սերմանց
որ ՚ի սմա. կամ վասն բարուց գաղանաց և ամենայն
չորքոտանեաց և սողնոց, որ ՚ի սմա. կամ վասն
կարծրական քարանցն և հրահալսական նիւթոց. և
գլխովին իսկ յազազս բնութեան և կազմութեան
մարդոյս, և անուանէ շրջմանց ժամանակացս և տարու-
փոխ յեղանակացս, ևս և մեկնութիւն գրոց հոգեմա-
տենից, զոր և պարզարար իսկ ասացից. — զի զոր
ինչ ասաց և տակ մարդ՝ բնդ կարծեօք է և ոչ հաս-
տատութեամբ: Օչացոցիկ գիտութիւն քացայտոյտէ
Արդին Աստուծոյ ՚ի յարութեան մերում և յարքայու-
թեան իւրում: յորժամ մատուակէ սիրելեացն իւրոց
բաժակաւն իմաստութեան և վերահասու առնէ անհա-
սանելեացս պսոցիկ. յորժամ սերմանեալքս տկարու-
թեամբ՝ յառնեմք զորութեամբ և յառաջին անեղ-
ծութիւնն գամք:

ՅԱՂԱԳՈՒ ՎԵՑՈՐԵԱՅ ԵՐԵՐՉՈՒԹԵԱՆԷ ԵԱՏՈՒԾՈՅ:

Միաշարաթ կամ կիւրակէ: — Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինն հրեղէն և ՚ի նմա հրաշակերտեաց զհրեշտակս տասնեակ զասուք և պատուով զանազանեալս և յանրաւ բիւրս անեցեալս, գոլով նոցա հուր անկիղելի և լոյս թափանցական և առդ առանց սողման, որոց անուն էութեանն և թիւք որքանութեան և փառք բնութեան և չափք խնայութեան անհաս մնան ՚ի մէնջ: Արար և զլոյսն խղում ՚ի հրեղէն արիւնոյն, այլ և զհուր և զառդ, զջուր և զերկիր:

Երկուշարաթի: — Արար Աստուած յերկրորդ աւուրն զհաստատութիւնն՝ մեղմ և թաղուն բնութիւն, հինգերորդ էութիւն, և ամառափ արարեալ զամենայն ջուրս՝ զկէսն կամար յօրինեաց ՚ի վերոյ հաստատութեանն, զի արգելցէ զանշէջ տոչորումն վերին արիւնոյն, և զկէսն եթող ՚ի պէտտ աշխարհի: Եւ ինեաց և յայմ աւուր զվերինն Երուսաղէմ՝ ժողովարան անդրանկաց կաաարելոյ՝ երկոտասան պարսպօք պատեալ և երկոտասան դրամբ միափերթ մարգարտօք յօրինեալ: Իսկ զնայք զետոյն և ծառք ՚ի տարին երկոտասան անգամ պտղաբերեալք*): — Այս է հեզոյն ժառանգութիւն:

*) Въ Р. прибавлено — երկու անգամ և յայն է.

Լորեքշարաթի: — Արոր Աստուած արոհիլ ջրոյ յերրորդ աւուրն յեզերս աշխարհի և ՚ի գոգս նորա, և սահմանեաց զաղբերս և զգետս մշտապնացս, իսկ զերեսս երկրի կանաչագեղ զարդարեաց բուսովք, որոյ սկիզբն բորբոս հողոյն է, և կատարումն՝ սերմն իւր ՚ի նմին: Իսկ զծառս բխեցոյց յերկրէ զանպառուշն ՚ի բոյնս հաւուց, և զգարգարեան՝ ՚ի կեր կենդանեաց, որոյ սկիզբն մամուռն մաս ՚ի բոյսս, և կատարումն՝ արմաւենիք մերձ ՚ի կենդանիս, յորս է արաւ և էգ: Տնկեաց զգրախան Աղեմ՝ ընդ արեւելս՝ անթառամ պողոթ և անթափ տերեօք, բարձր յերկրէ լուսնին շափ՝ որպէս վերինն Լորաւաղէմ ՚ի գրախառն արեգա-կան շափ:

Չորեքշարաթի: Իսկ ՚ի չորրորդ աւուրն զլոյսն առաջին անմարմին բաժանեաց յերիս մասունս, — ՚ի սկզբան աւուրն զարեգակն ջերմ և շոր և անուաղնայ, իսկ յերեկունն զլուսինն լի անթերի՝ զողոր և կա-կուղ, նաև զջառս սասեղաց պրուեաց ՚ի վերայ ա-գոյց ցուրտ բնութեամբ: Կարգեաց զերկօտասան կեն-դանակերպս անմարմին՝ օրինակս աստղաց զարուս և զգնացս եօթն մարդոտեացն, որք արիւկ են այժմեան յախտենիս, որք և յընթացս իւրեանց տղղուն տան մտաց մարդկան զլինելոցսն: Այսօր սկսաւ ժամանակ արեգակամբ շափիլ: Այն աշխարհիս անբնակ է մար-դկան, զի յաւրոս հիւսիսոյ վեց ամիսն լոյս է և վեցն խաւար, և ՚ի հարաւ հանապաղ միաշափ լինի օրն և գիշերն: Աւերկրաշափքն քառասուն օրաղնաց աստղին զայրեցեալ գտին անշէն, և յայն կոչս մար-դարնակ զկիսնայ աշխարհն, իսկ այժմ յինն բաժնէ աշխարհիս՝ եօթն քրիստոնեայք են՝ վաթսուն և ութ աղղք, և երկու բաժինն ոչ, չորք աղղ: Հասինն ՚ի թոխս երկնայ և աստեղքն թոստատալով:

Հինդշարաթի: — Հրաշագործեաց Մատուած Դ հինդերորդ աւուր Դ ջրոց բխեալ զհաղար աղբս շնչաւորս, վեցհարիւր ազգք լողան Դ ջուրս թագաւորուն իւրեանց լեխաթանխ, և չորք հարիւր (թեւարուսեալ) թռեան յոգս՝ իխլացեալք զանազան փեարովք:

Այսօր եղև անկումն Սատանայի յերկնից:

Ուրբաթ. — Այսօր Մատուած Դ վեցերորդին զգաւ զանս և զանասունս և զսոցունս, սակեց զՄ. դամ ձեռք երկնամեաց և զԱւայ երեք ժամս, յետոյ՝ կամ հինգ^{*)} աւուրքք, ևս և զծառս գեղեցիկս, և զարծիւն և զաթիւն և զեղն առաջի աչաց Մ. դամայ: Այդ զմարզն Դ գրախախն յետ քառասուն և երկուսուր և հրամայեաց զնել անուանս ամենայն կենդանեաց և իշխել ամենայնի թագաւորայրս, և չուտել Դ ծառոյն զխտութեան բարւոյ և չարի: Մ. սային բնախօսքն, թէ ժխապ և ծծումք խառնեալ կայ Դ հոգն, և յարեգական ջերմութենէ եռացեալ գոյանան ոսկի և արծաթ, պղինձ և երկաթ, կըպեկ և արծիճ, և ամենայն զոյնք սկանց, և բոյսք համօրէն:

Շաբաթ: Հանգեալ Մատուած յաւուրն եօթներորդի յամենայն գործոց իւրոց և սկսաւ նախախնամել զարարածս իւր, օրհնեաց զօրս զայս և Դ ամսսրբոց իւրոց հանգիստ և փառսս պատրաստեաց, որ յուրանէ թէ բնախն ոչ հանդէի Մատուած Դ նախախնամելոյ՝ զի բառնայ զամբարիշտն յերկրէ:

Հոյլում ուրբաթու յանդեան նախաստեղծքն և ելին Դ գրախառն և անկան Դ Սելան կղզի: Աւ բնդ բուսանել փշոցն յազազս անթմիցն՝ բուսան և ծաղիկք Դ պէտս բժշկութեան մարդկան: Լակ քրով-

*) Въ Моск. изд. 4-го тома и 6-го.

բէական սուրն՝ որ սրահէր զգրախոն, շոնթիքդ է՝
 որ անկանի յերկնից յահ և յերկիւղ ամբարշտաց, և
 Զուրբ Զերմկաց յանդնդային հրոյն են, որ Դ կառա-
 բածի տանջէ զմեղաւորս, և փութք սրբոյն՝ Դ վերին
 արփայն է: Անյայտ խն և ժամանակն մօրոյն Դ
 զրախտին լինելոյ, մի՛ զի ընդ անմահս էր վիճա-
 կեալ, և գարձեալ, զի ոչ է ընդ արեգակամբ, որով
 խնանին ժամանակք: Բայց բոտ (ն) վիտարանութեան
 Աստեբեայ պարտիւք խնալ, և թէ որչափ Քրիստոս
 յաշխարհի եկեալ՝ նոյնքան Աղամ Դ զրախտին, և
 որչափ Տէրն Դ խաչին՝ նա յեա մեղանայն յամեալ
 Դ զրախտին, և յորում ժամո՛ւ էջ Տէրն Դ զերեզ-
 մանն՝ նա ընկեցաւ Դ զրախտէն յերկիր: Իսկ զեղար-
 գաւոր և աշտեաւոր սերովքէքն ընդ հեռանալն
 Աղամայ Դ զրախտէն և նոքա վերացան: Լա զհան-
 դերձն մաշկեղէն Դ յօղոյ արար Աստուած գաղմա-
 տայի, և բնակեցոյց զԱղամ յանդիման զրախտին,
 որպէս զյանցաւորսն հանեն յեկեղեցւոյ Դ ժամ՝ սրա-
 տարադին, զի լալցեն զմեղս իւրեանց: Օչայն միան-
 զամ մեղաւ Աղամ Աստուծոյ, և զայլ ամենայն
 ժամանակս անմեղ յապաշխարութեան եկաց՝ որպէս
 Սողոմոն վկայէ:

Հայտնեալ հանդերձեալ եմք հանդիսացուցանել
 անուամբ զկարգս ընտրելոյն:

ւն. Թաղաւորք: Զայլ սուրբ.

ժԼ	Լգամ.	ժԼ. ջԼ.	վԲձդ	Թաղայ.	Շ. մե.
նԼե	Սէթ.	մԵ. ջԵ.		Լքրահամ.	Ճ. ճՅԵ.
ոԽե	Լնույս.	ճՂ. ջԼ.	վԼխդ	Խահակ.	Կ. ճՃ.
չգԵ	Կայնան.	ճՃ. ջՃ.	վնԼթ	Յակովբ.	ձԹ. ձխԵ.
ջԿ	Սաղաղ.		վնձ	Յուդայ.	խԹ.
	ԻկԼ	ձԿԵ. պԴԵ.	վՇԼԹ	Փարէս.	ձԹ.
աձԻթ	Յարէզ.	ձԿԹ. ջԿԹ.	վՇՂԵ	Լպրոն.	ձԴ.
ամձԵ	Լնուլք.	ձԿԵ. յԿԵ.	վոԽդ	Լքամ.	խԵ.
ան	Սաթու.		վոձԹ	Լմինադար.	խԵ.
	սաղայ.	ձԿԵ. ջԼԹ.	վԷԼԳ	Կայնան.	խԿ.
աոԽ	Պամէք.	ձձԹ. շԼԵ.	վԷԿԹ	Սաղման.	ԼԵ.
ամԽթ	Կոյ.	Շ. ջՃ.	վպՏԳ	Բայրս.	ձԹ.
ամԽթ	Սէմ.	Շ. ն.	վճՏԵ	Խլբեթ.	ձա.
ոյՏԵ	Լքխա.		աձԵ	Յեանէ.	ձԼ.
	քասթ.	ձԼԵ. շԼԲ.	աձԿԵ	Կապիթ.	Խ.
աշԵ	Կայինան.	ձԻ. յԴԵ.	աձԿԹ	Սողման.	ձԹ. Խ.
սոԼԲ	Սաղայ.	ձԼ. շԼՂ.	աձՂ	Բարովամ.	ձԼ.
աչԿԵ	Լքեք.	ձԼՂ. շԿԵ.	աձձԹ	Լքխայ.	Կ.
աջԹ	Փաղեկ.	ձԼԳ. յԽԿ.	ամԼ	Լսայ.	խա.
վԼԲ	Ռազաւ.	ձԼԵ. յԽԹ.	ամձԵ	Յովսափաթ.	խԵ.
վճժա	Սեբաւք.	ձԼ. յԼ.	ամԿԿ	Յովրամ.	Թ.
վճձդ	Կաքովք.	ՏԹ. ձգԴ.	ամԿԿ	Ռքոյխայ.	ա.

ամհն	Պաթողկոյ.	է.	տընդ	Չօրաբարել.	ծղ.
այժմ	Յովսո.	ն.	տոն	Երիւղ.	խե.
այն	Եմեսկոյ.	իթ.	աշի ե	Լղիակիւմ.	ի.
այդի	Ողկոյ.	ծր.	աշնէ	Եղովր.	լթ.
տնը	Յովսիւմ.	ժղ.	տպից	Սաղովկ.	լն.
տնից	Երաղ.	ժղ.	տպծե	Երբին	լի.
աշը	Լղեկիւյ.	իթ.	տպծթ	Լղիուղ	լ.
աշի	Մանասէ.	ծե.	աջթթ	Լղիաղար	կր.
աշծն	Եմովս	ժր.	աջնր	Մաաթան.	լթ.
աշծղ	Յովսիւյ.	լն.	բի	Յակովր.	ի.
աշկի	Յովսաբաղ.	ի.	բն	Յովսեփ.	խն.
աշկիթ	Սեղեկիւյ.	ժա.	բնլլ		
աշն	Սաղաթիկէլ.	ծղ.			

բ. քահանայք: Որդի սուրբ.

Եղամ.	Լղիաղար.	Երիաղար.
Երեւ.	Փենեկէղ.	Յոհաննէս.
Ենովր.	Յեսու.	Փենեկէղ.
Եր.	Եւաղին.	Երիւյ.
Երբահամ.	Եղարիւյ.	Բոքի.
Սահակ.	Չարեկ.	Ողիէլ.
Յակովր.	Մարու.	Չարահիւյ.
Սեւրիսեղեկ.	Եմարիւյ.	Եմարիէլ.
Մովսէս.	Երիտարել.	Եմարիւյ.
Եհարոն.	Փենեկէղ.	Սամուէլ.
Եարաթ.	Եմարիւյ.	Երիսմէլէք.
Երիւղ.	Հեղի.	Երիաղար.
Լղիաղար.	Որինի.	Երիտովրէլ.
Խղամար.	Փենեկէղ.	Սաղովկ.
Փենեկէս.	Երիւրովր.	Եղարիւյ.

Սողոմ.	Ոնիաց.	Շմաւոն.
Սովսիաց.	Լղեկիաց.	Հայր Յեսու Սի-
Լշիկիաց.	Շմաւոն.	րաքայն.
Սիրիաց.	Եմարիաց. Եղա-	Մենեղացոս.
Եղարիաց.	րիա. Եմորիա.	Յասոն.
Սաղովկ.	Երիտաբ.	Ղազարոս.
Եքիմեւէք.	Սաղոկ.	Յակիմոս.
Սաղովկ.	Սողովմ.	Յաւգաց Սախարէ.
Սամիաց.	Լղեկիաց.	Սաստիբիաց.
Սաղուկ.	Եղարիաց.	Դ. Սախարաց.
Սղարիաց.	Քեզկի.	Յովնադան.
ԵՏիմեհէ.	Ուրիաց.	Շմաւոն.
Եքիմեւէք.	Սարրի.	Յոհաննէս.
Խոզաց.	Յովսեփէկ.	Հիւրիանոս.
Խաադաք.	Շիրիաց.	Երիտառուլոս.
Յեսու.	Սովանիաց.	Եղեքասեղբոս.
Յիսուդաք.	Յեսու.	Յիւրիանոս.
Լղիշէ.	Յովակիմ.	Ենանիէլ.
Սողովմ.	Լղիշէ.	Չաքարիաց.
Յովիդաց.	Յովիդաց.	Շմաւոն.
Սանասէ.	Յովհաննէս.	Ենա.
Եմովա.	Յովիդաց.	Կոյեւարաց.
Սղարիաց.	Յոհաննէս.	Յն Քն Դ խաշին'
Ենանիաց.	Յովիդաց.	Ճէրարդ քահանայ.
Շմաւոն.	Սանասէ.	Յերոգէս աղուէս իդ.
Մերարի.	Ենդրիմաքոս.	Եղրիդարաւ. է.
Յովսադաք.	Ոնիաց.	Եղրիդաւ.
Եղարիաց.	Շմաւոն.	Հերովդէ. իդ.
Խնադաւ.	Լղիադար.	Եսա բարձան բա-
Ուրիաց.	Սանասէ.	դաւորք և քա-
Յոհաննէս.	Ոնիաց.	հանայք Դ հրէ-
Ենդրիմաքոս.	Յովսեփոս.	իդ... Ճիդ.

7. մարգարէք: Հոգի սուրբ.

Աղամ.	Աղիւս.	Ուսեւէ.
Ենովս.	Աղիւս.	Ամուս.
Էնոք.	Որդիք մարգա-	Միքիւս.
Ղամեք.	րէիցն՝ օրք Դ	Յովել.
Եղ.	Բեթել և Յե-	Աքիւս.
Արահամ.	րիքով. 38 Դ	Յուսան.
Յովսեփ.	յայրին.	Կաւում.
Յոր.	Յեսու.	Ամրակում.
Սովսէս.	Ոգեւէ.	Սոփոնիւս.
Սարիամ.	Միքիւս.	Անգէս.
Դեբովիւս.	Աղարիւս.	Չաքարիւս.
Էնիւս.	Յովնադար.	Սաղաքիւս.
Սամուէլ.	Անանիւս.	Չաքար.
Դաւիթ.	Լսայի.	Յովհաննէս.
Դադ.	Խոզդիւս կին քա-	Սիմէոն.
Էսափ.	հանայի.	Էնիւս.
Կաթան.	Աքրայամունէ.	Լսիտարեթ.
Սաղովկ.	Լրեմիւս.	Էստուածածին.
Աքիւս.	Բարուք.	Աղաբօս.
Սամիւ.	Դանիէլ.	7. դատերքն Փի-
Լսուդ.	Անանիւս.	լիպոսի.
Յովս.	Աղարիւս.	Անտիոքայ եկեալ
Յովէլ.	Միսակէլ.	մարգարէքն յիշ
Աղարիւս.	Լսիկիւս.	են. են և ոյլք
Անանիւս.	Լգր.	բազումք.

դ. դատարար.

Յետ.	Երիմէլէք. ք.	Սիմոնար. ք.
Գործոնիկէլ. ք.	Թովղայ. ք.	Հիլիկ որդիքն. ք.
Եւսովդ և Սամի.	Յայիր. ք.	Սամուէլ մարգար.
գար. ք.	Յեփթայի. ք.	Բէ. ժ.
Դեբարա և Բա.	Լաիրոն. ք.	և Սաուդ. ք.
րակ. ք.	Իլոն. ք.	
Դեզէոն. ք. չ.	Օւրբան. ք.	
որդի նորա.	Սամուն քաջ. ք.	

է. Թագարար Խաղէլի.

Յերեբոամ. ք.	Յէու քաջ. ք.	Փակէկ. ք.
Նորադ. ք.	Յովաքադ. ժ.	Ովսէկ. ք. 7 մ
Բայաս. ք.	Յովաս. ժ.	ամին Եւրադու բա.
Լէլայ. ք.	Յերեբոամ. ք.	Բան Թագարարքն.
Օւմիրի. քամի.	Օւրբարայ.	Խարակէլի.
Եւրի. ժ.	դ ամի.	ժ ին սարա. ք.
Եւրայար. ք.	Սելու. ք.	աիրեցին ամս ժ.
Ուրբարայ. ք.	Սանայի. ժ.	
Յովամ. ժ.	Փակէկ. ժ.	

դ. նախահարք Յիսուսի Քրիստոսի 7 Ղուկասու աւետարանէն.

Եստուած.	Յարեդ.	Երիւքարադ.
Եղամ.	Ենովք.	Կոյնան.
Սէթ.	Սաթուստայ.	Սաղայ.
Ենովս.	Ղամբ.	Լարեր.
Կոյնան.	Նոյ.	Փաղէկ.
Սաղաղիկէլ.	Սէմ.	Ուրբա.

Սերուք.	Սեղթաց.	Յովսէփ.
Կարսիք.	Լաղիակիմ.	Մեննա.
Թառաց.	Յովնամ.	Մատթէ.
Լարսահամ.	Յովսէփ.	Մատթաց.
Սահակ.	Յուդաց.	Կանդէ.
Յակոբ.	Սիմէոն.	Լաղաց.
Յուդաց.	Ղևի.	Կաւսւմ.
Փարէս.	Մատթէ.	Լճովս.
Լարսովմ.	Յովրամ.	Մատթա.
Լոնեաց.	Լաղիազար.	Յովսէփ.
Լղմեաց.	Յեսու.	Յաննէ.
Լրամ.	Լրաց.	Մեւքաց.
Լճնազար.	Լճնովդադ.	Ղևի.
Կաասովն.	Կովսամ.	Մատթէ.
Սաղմոն.	Լղղաց.	Հեղի.
Բոյոս.	Մեւքաւ.	Յակոբ.
Ուլբէդ.	Կերաց.	Յովսէփ.
Յեսակ.	Սաղաթիկէ.	Յիսուս Քրիստոս
Դաւիթ.	Չորարարէլ.	Ութսուն եւ
Կաթան.	Բեւաց.	սոքա :
Մատթան.	Յովնամ.	
Մեննաց.	Յովդաց.	

է. իշխանք հացոց.

Յարեթ.	Լճափա.	Լրրոկ.
Գամբ.	Գեղամ.	Չաւէն.
Թիբրա.	Հարմայ.	Փառնակ.
Թորգամ.	Լրամ.	Սաւր.
Հայկ ան.	Լրաց.	Հաւանակ.
Լրամանեակ.	Լճու Հաւան.	Վաշտակ.
Լրմայիս.	Պարէտ.	Հայկակ.

Լճակ.	Վատամ.	Բնակ.
Լճակ.	Կար.	Վլակ.
Շաւաշ.	Վաակ.	Հորայ.
Կորայր.	Հրանա.	Օարմայր.

Ը. Թագաւորք Հայոց.

Պերճ. յաւաքս	Կարու.	Լաւան.
Պաւթի.	Փառնաւաղ.	Կերսէհ.
Լորոն.	Պաճղճ.	Լրմաղ.
Բազուկ.	Կոսնակ.	Պազամ.
Հոյակ.	Փաւսս.	Վան.
Յուսակ.	Հայկակ.	Վահէ.
Կայարակ.	Լրուանդ.	— զսասպան Լլի.
Հսկայորդի.	Տիգրան.	քանդր:
Պարոյր Թագաւոր	Բար.	Յիսուսեիկն եւ
առաջին.	Տիրան.	սոքա յազգէն
Հրաշեայ.	Վահագն.	Հայկայ.

Թ. Լճակունիք Հայոց.

Վաղարշակ՝ իբ.	Լրուանդ՝ ի.	սա հաւատացի
Լճակ եղբայրն	Լրաաշէս՝ ին.	Քրիստոս.
Խր՝ իգ.	Լրստաւաղ՝ ի օր.	Խսորով՝ թ.
Լրաաշէս՝ իե.	Տիրան՝ ին.	Տիրան՝ ժգ.
Տիգրան՝ լգ.	Տիգրան՝ իգ.	Լճակ՝ լ.
Լրստաւաղ՝ թ.	Վաղարշ՝ ին.	պիղծն՝ Պապ՝ է.
Լճամ՝ ի. —	Խսորով՝ ին —	Վարազդատ՝ դ.
Քրիստոս ծնաւ.	զսասպան Լճակ.	Լճակ եւ Վա.
Լրաւոր. լր.	Լճիշխան՝ իե ամ.	զարշակ՝ դ.
Սանսարուկ՝ լ.	Տրդատ՝ ծգ.	Խսորով՝ է.

Որտեղապահ իմ. Սորա իմ էն՝ Բարձան Աճա-
 Շապահ՝ է. Թաղաւորեալք կուծիք:
 Արտաշիր՝ ք: — ամս շիւթ. Վիշխան՝ ժիւմ:

Ժ. Իշխանք Հայոց.

Որդան քաջ եղաւ թուականն Սմբատ՝ իմ:
 Ժէ. Հայոց: ԴՆախաշուան պ:
 Վիշխան՝ ք. Դաւ իմ է. Բեցին ամ իշ:
 Սաղնսն ի. Թեոգորոս՝ իմ. Խանս:
 Ուհան՝ իմ. Համազասպ՝ է. Աշոտ Բագրատու:
 Որդան՝ ք. Գրիգոր՝ Ժ. Նի՝ ժէ.
 Պարսիկք՝ ք. Ներսէ՝ ք: Սմբատ՝ իմ:
 Սեւեմ է. — Աշոտ՝ ք. Աշոտ՝ իմ:
 Դ սորա աւաւրս Ներսէ՝ ք. Սմբատ՝ էք:

Ժա. Թաղաւորք Հայոց յազգէն Բագրատունեաց.

Աշոտ Թաղաւոր՝ իմ. Աշոտ՝ իմ. ամուն սրտաւոյ
 Սմբատ Խաչեալ՝ Սմբատ՝ ժիւ. սոցա:
 իմ. Գաղիկ՝ իմ. Բարձան Թաղա-
 Գաղիկ արծրու. Յովաննէս՝ իմ. ւորք Բագրա-
 Նի՝ է. Սմբատ՝ Ժ. տունեաց յԱ-
 Աշոտ երկաթ՝ է. Գաղիկ՝ իմ. — նոյ և մնացին
 Արա՝ իմ. Շահնշահ էք Դ Սաճնարեւր:

Ժբ. Իշխանք Արևիկեցւոց.

Փիլարոսս, Ուսիլն յաջողած. Թորոս.
 Ուսիլն սանցի. Թորոս. Սահաճնէ.
 Կոստանդին. Լեոն. Սէւ:

Թորոս, Հեթում՝ ժե: զաւորք, իշ-
 Լ, ևոն արքայ խն, Սիանգամայն 129 խանք և թա-
 Փիլիկն փռանկ՝ ք. իշխանք և թա- զաւորք՝ երեք
 Հեթում խթ, զաւորք, իշ- կրկին:
 Լ, ևոն՝ ժե. խանք և թա-

ժե. Թագաւորք Լըռւսաղէմի փռանկք.

Կանդօփրի. Տանկրէ. Լճրի.
 Սոյմուն, Պաղտոյն, Պաղտոյն:
 Լաւքան սոքա:

ժե. Կաթողիկոսք Հոյոյ.

Հետ երեքհարիւր և եօ, տէր Վիւա՝ ժե.
 Թն ամաց ծննդեան տէր Յոհան մանդակու-
 Քրիստոսի նստաւ Կա- նեցի ժք.
 Թողիկաւ Լուսաւորիչն տէր Բարկէն՝ ե.
 Վրիգորիոս՝ ամս ի տէր Սամուէլ՝ ե.
 սուրբն Լրիստակէս՝ ե. տէր Սուշէ՝ ք.
 սուրբն Վրդանէս՝ ժե. տէր Սահակ՝ ե.
 սուրբ Յուսիկ զ. տէր Քրիստափոր՝ ե.
 տէր Փատներսեհ՝ ե. տէր Ղևոնդ՝ ք.
 սուրբ Ներսէս՝ Էդ. տէր Ներսէս՝ թ.
 տէր Շահակ՝ զ.՝ տէր Յովաննէս՝ ժե.
 տէր Օլաէն՝ զ. տէր Սովսէս՝ Է: —
 տէր Լսաղուրակէս՝ ե. Լսա հայ թուականն ե-
 սուրբն Սահակ՝ ծն. զաւ:
 տէր Յովսէփ՝ ք. Տէր Լարահամ՝ իդ.

տէր Յոհան՝ իկ.
տէր Կոստատ՝ ք.
տէր Քրիստոսփոր՝ ք.
տէր Լար՝ ժ.
տէր Եւերակս՝ ի.
տէր Ընստատս՝ փ.
տէր Խարպէլ՝ փ.
տէր Սահակ՝ իկ.
տէր Լղիա՝ ժի.
տէր Յոհան օձնեցի՝ ժւ.
տէր Դաւիթ՝ ժփ.
տէր Տրդատ՝ փ.
տէր Սիւն՝ ք.
տէր Լայի՝ ժփ.
տէր Ստեփաննոս՝ ւ.
տէր Յակոբ՝ ւ.
տէր Սողոմոն՝ ա.
տէր Գէորդ՝ փ.
տէր Յովսէփ՝ ժւ.
տէր Դաւիթ իկ.
տէր Յոհաննէս՝ իք.
տէր Օտքարիա՝ իք.
տէր Գէորդ՝ իք.
տէր Մաշտոց՝ ք սմիւ.
տէր Յոհաննէս՝ իք.
տէր Ստեփաննոս՝ ւ.
տէր Թէոդորոս՝ ժւ.
տիր Լղիսէ՝ կ.
տէր Ընսնիա՝ իք.
տէր Վահան՝ ւ.
տէր Ստեփան՝ ք. —
անիշխան՝ ւ.

տէր Խաչիկ՝ իմ.
տէր Սարգիս՝ իմ.
տէր Պեօրոս՝ լիժ —
Օչսա տարան յոյնք Ի
Հոռոմս, և անտի և պսր
անդ են կաթողիկոսքն:
Տէր Խաչիկ՝ ք.
անիշխան՝ է ամս
տէր Ղրիգորիս՝ ժէ,
սա է վկայասերն Ի Օս-
մնդաւ Ի ձեռն Ղազկայ
Թագաւորին:
Տէր Բարսեղ՝ լւ.
տէր Ղրիգոր՝ ծղ.
սա էառ զՀոռոմկայն:
Տէր Դերսէս՝ է,
տէր Ղրիգոր՝ իք.
տէր Ղրիգոր՝ ւ.
տէր Ղրիգոր Մաիրաւ՝ է,
տէր Յոհաննէս՝ ժք.
տէր Կստանդին՝ իղ.
տէր Յակոբ՝ ժթ.
տէր Կոստանդին Եօթանա-
սներորդերրորդ կաթողի-
կոս նստի Ի չէղ Թուին,
իսկ Ի չէթ Թուին:
տէր Ստեփան՝ ք ամ.
առ սօվա Սարցին էառ
զՀոռոմկայն և զսա գերի
տարաւ: Տէր Ղրիգոր
անաւարդեցին նստաւ Ի
չէր Թուին:

ԺԵ. Իշխանք Վրաց.

Հայկն և Եօթն	Լ Եկան,	Ուփոս.
Եղբարք Իւր.	Հերոս.	Եփրիստն.
Քարթլոս.	Կովկաս.	Եղսն:
Բարդոս.	Եղրիս.	Եսա Եղեքանդր:
Սովկան.	Սճիսիթս.	

ԺԶ. Թագաւորք Վրաց.

Փառնաւաղ՝ ա-	Միհրդատ.	Սուրմակ.
ռաջին Թագա-	Եգփ.	Ջուանշէր.
ւոր.	Համաղասպ.	Վախթանկ. —
Սուրմակ.	Վրաց.	սա զՏփիսիս շի-
Մրվան.	Վաչէ.	նեաց:
Փառնաջում.	Եսպագուր.	Գաչէ.
Երբակ.	Միհրան. —	Գուրգասլան.
Երսակ.	սա հաւատաց Կ	Փարաման.
Բարսան.	Քրիստոս Ես-	Փարաման.
Մրվան.	նեաց քարոզու-	Բակուր.
Երբակ.	թեամբ.	Քասրէսողրազ.
Ենդրիկ.	Բաչքար.	Գորամ.
Քրիստոս ծնաւ:	Միրդատ.	Ստեփանոս.
Բարսան և Քար-	Վարդաբաքար.	Եսրենբեհ.
թամ.	Տրդատ.	Ստեփանոս.
Եզակ.	Փարաման.	Երչիլ և Միհր.
Եզմեղէլ.	Միրդատ.	Ջուանբեր.
Համաղասպ.	Վարչիլ.	Եշոս.
Դերուկ.	Միրդատ.	Դաւիթ.
Փարաման.	Վարդաբաքար.	Գուրգի.

Լեռն,	Ղառիթ,	Ղառիթ մեծ,
Ղեմեարէ,	Ղաւրղի,	Ղեմեարէ սպա-
Թէպոս,	Թամար,	նեպ: — Տիւիշ-
Ղաւրղէն Ղաղրա-	Լաշայ,	խանք և թաղա-
սունի,	Ղարղի,	ւորք:
Բազարաս,	Լուսաւդան,	Ղառիթ,
Ղաւրղի,	Ղառիթ փոքր,	Վախժանի,

ՃԷ. Եպիսկոպոսք Վրաց.

Տէր Յոհան,	տէր Պետրոս,	տէր Սիմէոն,
տէր Յակոբ,	տէր Սամուէլ,	տէր Սամուէլ,
տէր Յոր,	տէր Թափեջան,	տէր Լարթուղի-
տէր Լպիայ,	տէր Չիմազ-	մէս,
տէր Յուճան,	տէր Լըաս կաթո-	տէր Յոհաննէս,
տէր Ղրիզոր,	ղիկոս,	տէր Բարեւաս,
տէր Բարսեղ,	տէր Լըթայ, Կիւ-	տէր Թափօր:
տէր Սուշիկ,	րիոն պիղծ,	Օպսչափս գառաք
տէր Միքայէլ,	տէր Մակար	յօրինակ:

ՃԸ. Թաղաւորք Լըուանից.

Լուան,	Լըմայէլ,	Ստեփանոս,
Ռանայր,	Վարդ,	Վարազ Տրգատ,
Վաչագան՝ որ յիւ-	Վարդան,	Ստեփանոս,
եկեղէ յի շինեայ,	Վարդ,	Լարնէրսեհ,
Վաչէ,	Վարագման,	Ղրիզոր,
Յուչագան,	Վարազ Ղրիզոր,	Սեւաղայ,
Միքհուան,	Ջուսնշէր քաջ,	Ղրիզոր,
Սատոյ-	Վարազ Տրգատ,	Սեւաղայ,
Լայ,	Վարդան,	Յովաննէս Թափ:
Լազարէն,	Ներսէս,	Օպսչափս գառաք՝
Միհր,	Ղազիկ,	Երեսուն թուով:

ԺԹ. Կաթողիկոսք Աղուանից.

Սուրբն Աղիշայ. տէր Օւաքարիա՝ տէր Սողոմոն՝ ք.
 սուրբ Գրիգորիս. ժԵ. տէր Յոհաննէս՝ իւ.
 տէր Էռփհազի. տէր Յոհան՝ իւ. տէր Սոլսէս՝ ւն.
 շայ. տէր Ուխտանէս՝ տէր Դաւիթ՝ իք.
 տէր Սատթէոս. ժԶ. տէր Յովսէփ՝ թ.
 տէր Սահակ. տէր Աղիադար՝ զ. տէր Սամուէլ՝ ժԴ.
 տէր Սոլսէս. տէր Երեսէս՝ ժԷ. տէր Յունան՝ ք.
 տէր Պանդ. տէր Ուխտան՝ իւն. տէր Սիմէոն՝ իւն.
 տէր. Ղազար. տէր Սիքայէլլէ. տէր Դաւիթ՝ է.
 տէր Գրիգորիս. տէր Նսաստան՝ զ. տէր Սահակ՝ ժԸ.
 տէր Օւաքարիա. տէր Յովսէփ՝ ժԵ. տէր Ղազարի ժԴ.
 տէր Դաւիթ. տէր Դաւիթ՝ գ. տէր Դաւիթ՝ գ.
 տէր Յոհան. տէր Դաւիթ՝ թ. տէր Պետրոս՝ ժԸ.
 տէր Լրեմիայ. տէր Սատթոս. տէր Սոլսէս՝ զի—
 տէր Լրաս. աստ տէր Սոլսէս՝ ք. Լյու շափս գտեալ
 եղաւ հայթուա. տէր Լհարոն՝ ք. է. յօրինակաց.
 կան: տէր Սողոմոն՝ ւն. խե են սօքս:
 տէր Վիրայ՝ ԼԴ. տէր Թէոդորոս՝ զ.

Ի. Կոյսերք որք թագաւորեցին Ի ճնջ ոլումդիազին.

Գայիոս ամս է. Տիսոս՝ ք. Աղիանոս՝ ւն.
 Լւդուատոս՝ ժԴ. Դեմեաիանոս՝ ժԴ. Սիւերոս՝ ժԸ.
 Ծնաւ Քրիստոս Երուսա՝ ւն. Լնատնինոս՝ է.
 Յիսուս. Տրայիանոս՝ ժԹ. Սակրինոս՝ ւն.
 Տիբերիոս՝ իւ. Ադրիանոս՝ իւն. Լնատնինոս՝ զ.
 Գայիոս՝ զ. Լնատնինոս՝ իւ. Աղեքսանդրոս՝ ժԴ.
 Կղոդիոս՝ ժԴ. Լրեզիանոս՝ Սաքսիմիանոս՝ զ.
 Երոն՝ ժԴ. ժԹ. Ղորդիանոս՝ զ.
 Վեսպասիանոս՝ ժ. Կոմիտոս՝ ժԴ. Փիլիպպոս՝ է. —

Հազարս ամ Հոռ.	առմք թագաւո.	Թէսիւրիւս՝ ժե.
մայր:	րեցին:	Միքայէլ՝ իղ
Վաղոս՝ ւն.	Յուստիանոս՝ թ.	Վասիլ՝ ին.
Վաղոս՝ ք.	Յուստիանոս՝ լյ.	Լեոն՝ իղ.
Վաղերիանոս՝ ժե.	Յուստիանոս՝ ժդ.	Լէւքս՝ զ.
Կղորիոս՝ ք.	Տիրէր՝ է.	Ռամանոս՝ ին.
Լէւրեղիանոս՝ զ.	Սօրիկ՝ ի.	Կոստանդին՝ ժդ.
Պրորոս՝ է.	Փոկաս՝ ք.	Ռամանոս՝ զ.
Կարոս՝ ք.	Հերակլ՝ լւն.	Նիկիիւրիս՝ է.
Վիսիդէսիանոս՝ ի.	Կոստանդին՝ զ.	Կիւսթան՝ զ.
Կոստանդիանոս՝ լյ.	Կոստանդին՝ ին.	Վասիլ՝ ծւն.
Կոստանդին՝ իղ.	Կոստանդ՝ ժդ.	Կոստանդին՝ զ.
Յուլիանոս՝ ք.	Յուստիանոս՝ ժք.	Ռամանոս՝ է.
Յորիանոս՝ ւն.	Լեոն՝ զ.	Միքայէլ՝ զ.
Վաղէնտիանոս և	Լէւգոսիմոս՝ զ.	Կիւսթան՝ ք.
Վաղէս՝ ժւն.	Յուստիանէ՝ զ.	Միքայէլ՝ ժք.
Վրատիանոս՝ է.	Փիլիպպոս՝ զ.	Թատոսն՝ զ.
Թէոդոս մեծ՝ ին.	Թէոդոս՝ ւն.	Դուկիծ՝ ժ.
Լէրիազէս և Ռ.	Լէրաեմ՝ ւն.	Դիու ժէն՝ է.
նորիոս՝ իղ.	Լեոն՝ իղ.	Միքայէլ՝ ք.
Թէոդոս՝ լյ.	Կոստանդին՝ լէ.	Լէւքսան՝ լք.
Սարկիանոս՝ է.	Լեոն՝ է.	Կալուսթան՝ զ.
Լեոն՝ ժէ. —	Կոստանդին՝ ժ.	Մանիլ՝ լէ.
Մինչ Դիւս կայ.	Նիկիիւրիս՝ թ.	Լէւքսան՝ իղ.
սերքն Քոսան.	Միքայէլ՝ զ.	Փիսիկն սիղծ:
Կք էին. և	Լեոն՝ ք.	Օւլսչափա գորի.
յեւ սորա Հոռ.	Միքայէլ՝ թ.	դէ Թուով:

Իւն. թագաւորք արշակունիք Պարսից.

Լէրշակ քաջ՝ լւն.	Լէրշակ մեծ՝ ծգ.	Լէրշանակ՝ է.
Լէրտաշէս՝ իղ.	Լէրշական՝ լւն.	Լէրշէս՝ ի.

Արշաւիր խնդրէր —	Դարեհ՝ Լ.	Վաղարշ՝ Ծ.
Օհան Յիսուս	Արշաւրան՝ Ժ.	Արտաւան՝ Լւ.
Քրիստոս	Արտաշէս՝ Ի.	զսա սպան Ար-
Արտաշէս՝ Լ.	Պերոզ՝ Լ.	տաշիր պարսիկ:

Իք. (Սասանեանք).

Արտաշիր՝ Խն.	Պերոզ՝ Իք.	Խուսիմ՝ Լւ.
Շապուհ՝ Խն.	Վաղարշ՝ Դ.	Խոսրով՝ Լւ.
Ներսէս՝ Ի.	Կաւառ՝ Լ.	Բոր և Օւրմա-
Որմիզդ՝ Դ.	Շապուհ՝ Ի.	նդուխա քու-
Շապուհ՝ Տր.	Կաւառ՝ Ժ.	երբ՝ Լւ.
Արտաշիր՝ Դ.	Խոսրով՝ Խն.	Յազկերտ՝ Ժ. —
Վառ՝ Ժ.	Որմիզդ՝ Ժ.	Օսա սպան Տա-
Յազկերտ՝ Ժ.	Խոսրով՝ Լ.	ձիկն:
Վառ՝ Խն.	Կաւառ՝ Լւ.	Այսքան Պար-
Յազկերտ՝ Ժ.	Արտաշիր՝ Ի.	սից:

Իկ. բռնակուլք Տաճկաց.

Մահմադ փեյ-	Կախուան:	Մահադի՝ Ժ.
զամգար սուլ-	Սուլիման՝ Ի.	Մուսէ՝ Լւ.
ժ.	Աւան՝ Ի. —	Ահարոն՝ Ի.
Աւան՝ Ժ.	Սաղխաշ և զար-	Մահմադ՝ Դ.
Մալիկ՝ Ի.	տկերս երարն:	Մայմուհ՝ Խն.
Խոխո՝ Դ.	Շապուհ շիր-	Արտաշատի՝ Ի.
Մովսէ՝ Լւ.	ժ.	Ահարոն՝ Դ.
Արդիւնիք՝ Լւ.	Վլիթ՝ Ի.	Տաիր՝ Ժ.
Վլիթ՝ Ի. —	Մովսէ՝ Դ.	Մահմադ՝ Լւ.
Սա պրեկաց զիշ-	Ապարհ՝ Դ.	Ահմադ՝ Դ.
խանս Հայոց Կ	Աղա՝ Ի.	Արդալայ՝ Դ.

Մ'աջմեա՛ լնա՛ — ջուկթուրքմանն աշխարհակալէ:
Օ, առ սարան Սալ — և ինքն նստաւ Տաճիկք նստան:

Ի՞նչ. Սալչուկք.

Սալչուկք.	Դաւաթ.	Փալճաւան.
Մ'աւտեփայղոյ.	Տուղբիլ.	Լշտկուզ արթուկ.
Դաղլարէկ՝ ժե՛.	Մ'ասխութ.	Օգլիկ սուլտան.
Լափաւան.	Լալան սուլտան.	Լափաւան.
Մ'էլիքշահ.	Թուղբիլ քաջ.	Տուղբիլ.
Մ'աջմեաւ սուլ —	Լափաւանն.	Մ'ասութ —
տան՝ ժի՛.	Բեքիարուխ.	Օ, առ սարան թա-
Բեքիարուխ նա՛.	Սաւփար.	թարն և ինքն
Մ'աջմեաւ.	Լշտկաղի.	բռնակալեաց դա-
Մ'աջմեաւ.	Մ'աջմեաւ.	շխարհս:
Սանջար սուլտան.	Խլիճաւան.	

Ինչ. զանք թաթարաց.

Չանկղ զան.	Չաղստաց.	Լարաբաց.
Հաւքոթաց.	Պատաղացն.	Ղաւօկլայ՝ ճի՛.
Տալատաց.	Պիտիկ զան.	
Հաւաւն.	Սանկու զան.	

Ինչ. Լոթաբեալք Քսի՛.

Պեարոս.	Լնդրէաս.	Յակար.
Պոզոս.	Յոհաննէս.	Փիլիպոս.

Բարդուղիմէոս. Շմառն. Թամաս.
 Մաթթէոս. Յուդայ Յակո. Մաթթիայ:
 Յակոբոս Աւփեայ. քեան.

իկ. Տիւ աշակերաք.

Յակոբոս ան եղբայր.	Ապելլոս.	Մարկոս.
Յովսէփ.	Դարկեսոս.	Յաստոս.
Ադդէ.	Խրոզէոս.	Աբամաս.
Մարկոս.	Ադարոս.	Կղեմոս.
Ղուկաս.	Ոսւփոս.	Ոնեսիփորոս.
Կղէսպատրոս.	Փիլիպոն.	Տիւքիկոս.
Ստեփաննոս նախապայ.	Էրմիւ.	Կարպոս.
Փիլիպպոս.	Պատրարոս.	Լաւրոս.
Պրոքորոն.	Էրմաս.	Արիստարքոս.
Նիկիւնաւրա.	Ղինոս.	Մկն.
Տիմոնայ.	Ղազոս.	Ղենաս.
Պարմէնայ.	Փիլոպոզէոս.	Փիլեմոն.
Բառնարոս.	Աղիմնարա.	Արիստարքոս.
Մարկոս.	Խրովդէոս.	Պուզէոս.
Շուդայ.	Խասոն.	Տրոփիմոս.
Սուդիանոս.	Սոփարատրոս.	Տիմոթէոս.
Կրիսկէս.	Տէրափաղոս.	Սոսթենէս.
Պենգոս.	Երաստոս.	Բազարոս.
Անդրոնիկոս.	Կուարտոս.	Պապիոս.
Ամդիկոս.	Ապոզոս.	Դիոնէսիոս.
Ուրբանոս.	Կեփոս.	Յեռեթէոս.
Սատրոս.	Սոսթենէս.	Անանիայ.
Ապելլէոս.	Տիւքիկոս.	Աղեքսանդր.
	Լապարազիտոս.	Ոսւրայ. Տիւ.
	Կեսար.	

ԻԸ. եպիսկոպոսք Արուսազիմի.

Յակովբոս.	Մաքսիմոս.	Մաքսիմոս.
Շմաւոն.	Յուլիանոս.	Կիւրէղ.
Յրատոս.	Գայիոս.	Լեւի.
Չարէ.	Սիմաքոս.	Սեբրիանոս.
Տուքիա.	Գայիոս.	Դամասոս.
Բենիամին.	Յուլիանոս.	Կիւրէղ.
Յոհան.	Լադիստոս.	Յոհաննէս.
Սաթէոս.	Վազէս.	Պրուլիոս.
Փիլիպոս.	Դաքիանոս.	Պրովալիա.
Սինեղէս.	Նարկեսոս.	Յորնաղ.
Յոսատոս.	Դիոս.	Թէոդոս.
Դեի.	Գերմանիոս.	Լնատատոս.
Լիբրէմ.	Դարգիոս.	Մետուքի.
Յովսէփ.	Նարկեսոս.	Սելսոս.
Յուդայ. ամ շրէա.	Լիւքսանդրոս.	Վելիոս.
յքէն.	Մղարենոս.	Յովաննէս.
Նարկեսոս. հե-	Հիմենոս.	Պետրոս.
թանոս.	Չքերգայ.	Սահար.
Սիլոս.	Հերմոն.	Լատաթէոս. ծԹ.
Կատիանոս.	Դապտատոս.	
Պսքլիոս.	Սակար.	

ԻԹ. պատրիարկք Անտիոքայ.

Պետրոս.	Ուրիոն.	Փիլիպոս.
Լուդիոս.	Թէոփիլէ.	Սարմնոս.
Իզնատիէ.	Մաքսիմոս.	Բարեւա.
Իրոն.	Սեբաստիէ.	Բաւիոս.
Կոստանդիոս.	Լսկիւղ.	Դեմետրիոս.

Պաւղոս Սամս- տատացի.	Ընկ.	Ըթանաս.
Պամանոս.	Սարաորի.	Վէորգ.
Տիմոթէոս.	Սք Պետրոս.	Յովսէփ.
Կիւրէզ.	Սակեղան.	Կիրակոս.
Տարանոս.	Սերուրի.	Դիոնէսիոս.
Բասաւիտոս.	Յուլիանոս.	Յոհանէս.
Փիլոկիտոս.	Սփն.	Իգնատիոս.
Լաստաթի.	Ստեփանէ.	Դիոգոս.
Յովիտոս.	Բելատոս.	Դիոնէսիոս.
Սաւիտ.	Փլարիէ.	Յոհան.
Ռւրոս.	Սարիակէ.	Սասիլոս.
Փլարիտոս.	Պողէ.	Յոհանէս.
Ստեփաննաս.	Ռւրոսիտոս.	Յոհան.
Լէոն.	Լսիւրէմ.	Դիոնիսիոս.
Լսգորսի.	Դամանի.	Ըբրահամ.
Սելիտոս.	Սարգիս.	Յոհաննէս.
Թուլոս.	Պողէ.	Ըթանաս.
Ըգիանոս.	Պետրէ.	Յոհան.
Փլարիանոս.	Յովիտանէ.	Սասիլոս.
Լսազր.	Ըթանաս.	Ըբրոն.
Պարիթոս.	Դիոգորոս.	Դիոնէսիոս.
Ըղեքանդր.	Սեբրիանոս.	Ըթանաս.
Յոհան.	Յուլիէ.	Յոհան.
Թէոդոս.	Ըգիաց.	Պրիգոր.
Ռամանոս.	Ըթանաս.	Յոհան.
Սաքսիմոս.	Յոհան.	Ըթանաս.
	Իսահակ.	Սիսիէլ. — Ծ.

Ը. սրագքն Հառվմոց.

Պետրոս.	Ընկաւաս.	Ռւրոս.
Լիւնոս.	Կղեմ.	Ըղեքանդր.

Քսենաս,	Սաեփանոս,	Կեզեսարնոս,
Տալիսփորոս,	Քսենաս,	Լեոն,
Սեդիանոս,	Դիոնէսիոս,	Գաղոս,
Փիոս,	Դիոնոս,	Իլարիոս,
Ընիկոս,	Ռատիոս,	Սիրիլիոս,
Սասեր,	Գալիոս,	Ընաստաս,
Լարուրոս,	Մարկիլոս,	Սիմաքէ,
Կեզեսարոս,	Լասերի,	Թարոնդ,
Ըմեթիոս,	Սելիոս,	Որմիզդ,
Ինկարո,	Սիդրիսարոս,	Յոհան,
Ռերանոս,	Մարկոս,	Փելիքս,
Իսէնդիանոս,	Սիլիոս,	Իրքիլոս,
Ընարիոս,	Դամասոս,	Ըդուս,
Իսահանոս,	Ընաստաս,	Սեզսեսարոս,
Կուսնէլիոս,	Ընտոնիոս,	Պլակիոս,
Լակիոս,	Ջոսիմոս,	Մարտինոս, ծէ.

Լա, սրարիարդք Ըղէքսանդրի.

Պետրոս,	Իդիմոս,	Դեսոսկարոս,
Մարկոս,	Դիոնէսի,	Պրատէր,
Ըկիոս,	Մաքսիմոս,	Տիմոթէոս,
Միլոս,	Թէոնաս,	Տիմոթ,
Գարաոնի,	Պետրոս վկայն,	Յոհաննէս,
Փրուզի,	Ըքիլոս,	Յոհան,
Յոստոս,	Ըղէքսանդր,	Դեսոսկարոս,
Ըմոն,	Ըթանաս,	Տիմոթէոս,
Մարկիանոս,	Պետրոս,	Դիոդոս,
Կալէրոս,	Պուկիոս,	Պետրոս,
Ըդրիպոս,	Տիմոթէոս,	Գալինէ,
Յալիոս,	Թէոփիլոս,	Պողոս,
Դեմեսարիոս,	Կիւրեղ մեծն,	Պուկիլոս,

Լպտղինարոս.	Լենիամին.	Կողմայ.
Թէոդորէ.	Կաբայ.	Յոհան.
Պետրէ.	Լգաթած.	Մարկոս.
Յոհան.	Յոհան.	Յակոբ 1
Ղամփանէ.	Շմառն.	Շմառն.
Լնաստաս.	Սահակ.	Յովսէփ. կթ.
Լնդրոնիկոս.	Լղեքսանդր.	

Լթ. պատրիարղք Լսիեսոսի և Կոստանդնուպօլսոյ.

Լնդրէոս առաջ.	Պրորաս —	Ղնասոս.
Քեալ.	Փոխեցան ՚ի Կոն.	Լհակիոս.
Լասիոս.	սասնդնուպօ —	Պլաբիաս.
Տիմոթէոս.	Լիա.	Ուփիմիոս.
Պաւղիկարպոս.	Պողոս.	Սակեդոն.
Պաւլիգ.	Սակեդոն.	Տիմոթ.
Սաստհէ.	Լսսերի.	Յոհան.
Դիոնիս.	Լսդոքսի.	Լպփան.
Լնգատէ.	Լսազր.	Լնթիմոս.
Լսթորոս.	Դիմոփիլէ ածա.	Յոհան.
Փիլիպոս.	բան.	Յոհաննէս.
Պողիկարպոս.	Նեքսաբիոս.	Կիրիակէ.
Ուղիոս.	Ոսկերեքանն.	Սարգիս.
Լաւրանդիոս.	Լքեսիոս.	Մինաս.
Լղուքանոս.	Լտաիկոս.	Ղերմանիոս.
Պրոտոնիկոս.	Սիսիանոս.	Սափրաննոս.
Մարկոս.	Նեստոր.	Նազոտոս.
Կիւրեղ.	Սաքսիմոս.	Բուրոս.
Կուռնէ Լիոս.	Պրոկղ.	Պօլոս. ծղ.
Դիդոս.	Փլաբիոս.	
Ղամէսիէ.	Լնաստղ.	

ԼԷ գիրք հրեից ծածուկքն.

Ըղամայ,
Ընտքայ. Մերիւայ.
Բժն Նահապետք.
Ըղթք Յովսէփայ.
Վ երայունն Մովսիսի
Ըլդադ. Մովգասո
Սողոմոնի սաղմոսքն.
Ըղիայի ծածուկքն.
Վանիկի է տեսիլքն.
Ինչ ըստ հօրոյ.
Մանկութիւնն Յիսուսի.
Թաւմայ աւետարան.
Յոսանաթիւն Պետրոսի.
Շրջադաճ Պողի.
Կաթուղիկէ թուղթքն բա-
ռնարայ.
Յուդայի և թովմայի.

Սբյն Կղեմայ.
Էնէ որ հէտ ընտանեւէ է.
Պարծքն. Կանոնք առաքե-
լոցն.
Յոհաննու տեսիլն.
Խրատ Մծածնին առաքե-
լոցն.
Վիրքն գիտնէսիտի.
Տիմոթեայ թուղթն.
Վիրքն Կրիսպոսի.
Բանքն յաւատարմի.
Վարդ աղղափառացն.
Թուղթն բառնարայ.
Օչոյս ես և Մաննէ գրե-
ցար Դ վիմի քաղաքին.
Աւր եկեղեցի օրհնեցաք:

ԼԸ. Կարգադրութիւնք գրոց սրբոց որք ստուգաբա-
նեցան Դ Սարկաւադ վարդապետէն և գրեցան յինէն
Դ տէր Մխիթար վարդապետէս պատմագրէ Դ Սին
տուփ յաւուրս ծէ.

Ըստ հօրոյ.
Յոհաննէս՝ յոյն լեզուաւ.
Մատթէոս՝ եբրայեցերէն.
Մարկոս՝ զաղմատերէն.
Վ. Կառ՝ Մարի.
Պարծք Մռաքելոցն.
Կաթուղիկէքն.
Յակոբոս տն եղբայր.
Պետրոսի և թուղթն.
Թ թուղթն.

Յոհաննու ւն,
 ք. առ կիւրիա,
 ֆ. առ գայիսս.
 Յուդային, ւն,
 քնդ ուսումնաւէրն
 և թաղիայ.
 Յայտնութիւնն Յովհան,
 նու Լւեւտարանէի.
 Լէր քնդ եղբարսն
 Լճ թեապիկ, ւն,
 առ նոսին, երկրորդ,
 առ կորնթացիսն, ւն,
 առ նոյն՝ երկրորդն,
 առ նոյն՝ երրորդն,
 առ հռովմայեցիսն,
 առ եբրայեցիսն,
 առ տիմոթէոս ւն,
 առ տիտոս կր՝,
 առ գաղատացի,
 առ եփեսացիս,
 առ փիլիմոն,
 առ կողոսացիսն,
 առ փիլիպեցիսն,
 առ տիմոթէայ, ք.

Էնի շոք ԶԷԴ-ԷԷԴ-ՆՆ

ԷԷԷԴ-Ե ԵԷԷԴ-Է ԷԷԷԴ.

Հռոմայեցոցն,
 կորնթացի ւն,
 կորնթացի ք.
 կորնթացի ֆ.
 Վաղատացոցն,
 Լափեսացոցն.

Փիլիպեցոցն,
 կողոսացոցն,
 Թեսաղոնիկեցոցն ւն,
 Թեսաղոնիկ ք.
 Եբրայեցոցն,
 Տիմոթէայ ւն,
 Տիմոթէայ ք.
 Տիտոսին կրեապղոյ,
 Փիլիմոնին,
 Վաթի փիլիսոփային Վա-
 րճրացուցէքն.
 Լըթթամատոյցն Սահակայ
 և Սեւրորայ.
 Պատարազն սք Սանդա-
 կունւոյն.
 Լհա կատարեցան Եոր կոսա-
 կարանքն,
 Է գիրք մովսիսի — Լըրա-
 րածքն, Լըլքն, Վեա-
 ցւոյն, Թիւքն, երկ-
 րորդ ( ) րէնքն :

Յետու Լուէն.

Վատաւորք խորացէլի.

Հոսթ, մովարայ.

Լճաջին թաղաւորութիւն.

Լըկրորդ թաղաւորութիւն.

Լըրորդ թաղաւորութիւն.

Չորրորդ թաղաւորութիւն.

Լճաջին մնացորդք.

Լըկրորդ մնացորդք.

Լճաջին եղբայրն.

Լըկրորդ եղբայրն.

Լաւջին մակարէ.		Լաւբանուէյ.	ա՞
Լրկորդ մակարայեցի.		Լաւջի որ Դ լինելու. զթ.	
Լրրորդ մակարայեցի.		թ որ Դ լինելուէյ.	աթ.
Չորրորդ մակարայեցի.		դ որ Դ լինելուէյ.	կթ.
Յովսէպոս՝ որէ Կայխախայ		դ երևեցանն.	ադթ.
քաջանայապետ.		Վիտնէօիոսի ե զիրք.	
Լնովքայ տեսիլն.		Լըրկնային քաջանայապե-	
Կտակքն նախաջարցն.		տուծեան.	ժե.
Լսենիթի աղօթքն.		Լկեղեցւոյ քաջանայու-	
Տութիթն ա.		թիւնն.	ժդ.
Յուգիթն ա.		Լճային անուանցն.	ժթ.
Լաթիթն ա.		Խորհրդական Լճաբա-	
Լպր. Սաղաթէլ.		նութեանցրն.	դ.
Յորն. Ը. Թ. որ.		Թուղթքն.	ժթ.
Լըրկոտառանքն.		Նիւսայիքն.	է.
Սաղմուն Վաւթի —	աճ.	Բնութիւնն.	Լդ.
Լաակքն.	դ.	Կաղմութիւնն.	Լթ.
Լաային.	ժդ.	Կուտութիւնն.	Ի.
Լըրեմիայ.	ժթ.	Դողովողն.	Ը.
Լզկեկիէլն.	Իդ.	Լըրգերգոցն.	ժդ.
Վանիէլն.	դ.	Թ երանութիւնքն.	Ը.
Սնայորդքն.	դ.	Հայրմերօրյերկ.	դ.
Վ ան Լըրեմիայի բարիւն.		Դմէջքրիստոսասիրացն. ա.	
Սաջ մարդարեւոյն.	Իդ.	Լճաբանն.	դ զիրք.
Յետու Սիրաք.	ժդ.	Քն ծնեալն.	ժթ.
Լճա կտաարեցան չին		Յաղթեցայն.	Ը.
կտաարանքն:		Լսորան.	ժե.
Նուրքքն.		Որք յեղիպատէն.	ժա.
Փիլոն Թ զիրք.		Բարաղի դ.	դ զիրք.
Նախախնամութի.	ա.	Հոգացն.	Երա.
Նաջապետացն.	ա.	դ. աւրէն.	Թ.
Հետեւցն.	ա.	Կուտուէ.	ա ճառ.

Լազարեայ.	թ. զիրք.	Պէտքն մովսիսի.
Կրօնաւորացն.	ժծ.	Յովհաննու մայրաւանդ.
Ծառքն.	լ.	ցւոյն զիրք՝ խրատարքն.
Սահմանքն դաւթի.	իդ.	Հաւատոյ արմատն.
Պրոկիլ՝ եղիադախաւսն.		Նոյեման.
և ամելախաւսի լուծմունքն.		Սեկնուիք շին և. Նոր
Քերական.	մեմ.	կտակարանաց.
Հերմէսն.	ւն.	Սք երբեմի.
Պորփիւրն.	ծն.	Սք Լալիփանու.
Լիփստատէլի.	է զիրք.	Ոսկերեւանին.
Ժ ստորոգուիքն.		Կիւրեղ աղեքսանդր.
Պերխարմենասն.	հծ.	Ճատասաց հայրապետացն
Լոաքինուէցն.	ւն.	հանուրց և մանաւ
Լախարհացն.	ւն.	ւորաց:
Վերլուծուէցն.		Լհա կատարեցան Նորր
Լակքն դաւթի.		զիրքն:

Լէ. դարադլուիք.

Հարեդ.	ն.	անտի Դ հի ամն Ովրեթայ
Նոյ սյր.	ն.	ն ամ.
Սերուք.	վ.	անտի յԼի ամն Լքինայ
Յովրեդ.	ւն.	ն ամ.
Լքին.	թ.	Լնտի Դ միթ թիւն Հայոց
Քն Լծ. Լի.		ն ամ.
Տէր Յովսէփ. ց.		Կայինանայ ճի ամն ոչէ
Հայ թիւն միթ.		յայս հաշիւս. զի սուա
ԼԴդամայ՝ մինչ Դ.		ջին կտակարդնէ.
Խ ամն յարեդի ն ամ.		Քսի Լի ամն ոչէյայս
անտի յի ամն նոյի ն ամ.		համարքս, զի Լծէ:
անտի Դ զի ամն Սերուքայ		
ն ամ.		

Ը. Գ. Պատմադիրք ի սկզբանէ.

Մովսէս աստուածախոս.

Դաւիթ մարգարէ.

Սողոմոն իմաստուն.

Սամուէլ և Եսթան.

Յեսու.

Էզարիս.

Լւրեմիա մարգարէ.

Լզր.

Յովսէպոս, որ է կայիսախոյ

Լորնոս.

Լասերի.

Սոկրատ մեծ և փոքր.

Էփրիկանոս.

Էնդրէաս իմաստասէր.

Լալիսան հայրապետ.

Պատիանոս.

Ղերուբնոյ.

Սար Էրաս Կատինա.

Էզաթանդեղոս.

Օւնար ասորի.

Փոստոս Բիզանդ.

Ղաղար.

Էերսէս.

Սահակ.

Կորիւն Սայակոյ.

Խոսրոփ.

Թամոյ վարդապետ.

Մովսէս խորենայի.

Ղաղար փարպեցի.

Լզիշէ վարդապետ.

Շապուհ բաղրասունի.

Լասերի, որ է Էւրակն.

Մովսէս աղուանից.

Ղեանդ երէց.

Ախտանէս եպիսկոպոս.

Յովհաննէս Կաթողիկոս.

Ստեփանոս աստիկ վար-

դապետ.

Էրիտասկէս Լատովեր-

տաղի.

Յովհաննէս կաթնն վար-

դապետ.

Սաթէոս ահայեցի վար-

դապետ.

Էնանիս վարդապետ.

Մխիթար քահանայ.

Վահրամ տիգրանակեր-

տաղի.

Յահաննէս Սարկաւոյ

վարդապետ.

Սամուէլ քահանայ.

Մխիթար Ղաշ վարդա-

պետ.

Մխիթար ասորոյ սրառ-

խարդ.

Վանական վարդապետ.

Վարդան վարդապետ.

Կիրակոս վարդապետ և եւ

Մխիթար վարդապետ

Շնորհօք տեառն մերոյ յիտուտի քրիստոսի՝
կրկին ձեռնարկութիւն տէր մխիթար վարդա-
պետի ի փառս աստուծոյ.

Այիդրն ժամանակաց եւքն Նշանաց և Աւայի ՚ի
դրախառն: որք յեա եօթանասուն ամի սղալոյն իւ-
րեանց՝ ապա անկան ՚ի կարգս անտնայ և ծնան
զԱյսին և զԱլիմայ. քոյր նորա, և անտի՝ յեա երեսուն
ամաց ծնան զԱբէլ և զԱբելուհի, քանզի Աւայ երկուս
երկուս ծնանէր, և ծնաւ հնգեասան ծնունդս: Նշամ
փառաւորէր և պատուէր զԱստուած պատարագօք
պատուականօք, զոր տեսեալ և ուսեալ զաւակացն
զնոյնն տանէին: Այսին երկրադործ ՚ի բերոյ երկրի
զանպէտսն մատուցանէր բնծայ Նստուծոյ. իսկ Հարէլ
հովիւ զբնտիրսն ՚ի հօտիցն հանէր ողջակէզս առաջի
տեառն: Ննկալաւ Նստուած զառստութիւն կամացն
Աբելի, և խոտեաց զկարկամ կամն Այսինի, վասն
որոյ նախանձեալ սպան զԱբէլ լիք ամեաց, և ինքն
անիծաւ յԱստուծոյ անբերութեամբ պողոց՝ պիտա-
կոտեալ և զողոթնեալ: Ծնաւ Այսին զԱնովք, և նա
զՎայերիդատ, և նա զՄայիէլ, և նա զՄաթուսաղայ,
և նա զՂամէք, և նա զՅովբաղ, որ տրաք զերգս և
զքնարս, և Նոյեմի քոյր սորա զհիւսս և զսնգոյրս, և
Թովբէլ եղբայր նորա զարբին և պղնձագործ. զի
նոքա սկսան քաղաք շինել:

Լ.դամ և Լ.այ՝ լեալ ամաց 230 ծնան զԱթի՝ որդի մխիթարութեան: Աթի և Լ.գոմբայ լեալ ամաց 205 ծնան զԼ.նովս: Աթայ որդիքն գունագեղք և կարճա՝ մէջք և կուսվիգք էին, իսկ Կայենին մեռելերեպ, բայց ծաւձք:

Լ.նովս և Լ.ոյենայ՝ լեալ ամաց 190, ծնան զԿայենան: 435

Լ.յս Լ.նովս յուսացաւ կոչել զանուն տեառն՝ և եղև բնական օրինօք առաքինի: Սա եղ անուանա մելորակաց, վասն այսորիկ կոչեցաւ նա Լ.սառած, և որդիք նորա՝ որդիք Լ.սառածոյ. իսկ Կայենին՝ զստերք մարդկան: Սա արար զիր առաջին և ուսոյց ծննդոց իւրոց: Յեղբարց սորա և որդւոց անձինք 500 յիշեցին զկեանս գրախտին և ելին ՚ի լեառն Լ.հերմոն պահել զկուսութիւն, և սցսու պատճառաւ կոչեցան որդիք Լ.սառածոյ:

Կայենան և Մաղաթի լեալ ամաց 170 ծնան զՄաղաղիէլ: 795

Մաղաղիէլ և Վինա լեալ ամաց 165 ծնան զՅարեգ: 960

Յարեգ և Բառաքայ լեալ ամաց 162 ծնան զԼ.նովս: Ի 41 ամին Յարեգի ձանձրացեալ որդիքն Աթայ իջին ՚ի լեռնէն և եկեալ յազգս իւրեանց խնդրեցին կանայս, և նոքա՝ բարկացեալ իբրև ուխտազանցից Լ.սառածոյ, ոչ ետուն. իսկ նոցա զնացեալ առ որդիսն Կայենի՝ զնոյն խնդրեցին, և նոքա խնդացեալ առաջի արարին զղիւարչութիւն զստերս իւրեանց: Լ. այս եղև պատճառ որդոցն Լ.սառածոյ խառնելոյ ընդ զստերս մարդկան յետ 500 ամաց կուսութեան:

Յետ հապար ամաց ելիցն Լ.դամայ ՚ի գրախտէն՝ որդիքն Կայենի եղին իւրեանց թաղաւոր զՍամիրաւս անուն, իսկ որդիքն Աթայ՝ զԼ.դաւրոս: Սա եղև

գթիւ կենդանակերպիցցի և մոլորակացցի. և Կ ի նմանէ
 անուանեցաւ քաղղէութիւն, որ է հմայութիւն առ
 անգայ: — Արդ թուեն վարդապետն այսպէս.

Սամիրաւս՝ շարս Ժ.
 Աղապարս՝ շարս Դ.
 Աղմեղսն՝ շարս ԺԴ.
 Ամենոֆն՝ շարս ԺԶ.
 Ամեղապարս՝ շարս ԺԸ.
 Ղաւսնոս՝ շարս Ժ.
 Ենդրաքոս՝ շարս ԺԸ.
 Ամեփսինոս՝ շարս Ժ.
 Ռոփարդէս՝ շարս Ը.
 Վսիսիւթրոս՝ շարս ԺԸ.

Այս տասն թագաւորք և շարս 120, որ են 2043
 թիւքք ամաց, (զի միշարն 120 ամ համարի):

Աղաքոս՝ ամս 98, աւուրս 290.
 Աղիփարոս՝ ամս 49, աւուրս 215.
 Ալփոն՝ ամս 128, աւուրս 80.
 Ամանոն՝ ամս 118, աւուրս 118.
 Ամեղաւրոս՝ ամս 195.
 Ղինոս հոփիւ՝ ամս 98, աւուրս 80.
 Տաւքինոս՝ ամս 175, աւուրս 195.
 Սամիրաթոս՝ ամս 195, աւուրս 230.
 Աւափարոս՝ ամս 78.
 Վսիսիւթրոս՝ ամս 175: —
 Այս տասն թագաւորացս 1180 ամք:
 Սոքոս յառաջ քան զՅրհեղեղն:

Լճովք և Յաղներ լեալ ամայ 165 ծնան զՍաթուսաղայ: Սա արար ճշանադիրս կարծաստունս և բաղմատարրս և զրեաց զանուանս ամենայն իրաց, զորս եղեալ էր Ադամ: Վրեաց զվարս և զկեանս առաջնոց: Ստացաւ զվարս առաքինիս և զմարգարէս ութիւն: Վիտայ, թէ երկու անգամ անցանելոյ է աշխարհ վասն մեղաց՝ Զրով և հրով և զրեաց զգիրս իւր ի սղենձի տախտակ և ի թրրձեալ աղիւս կառէ, զոր յեա Զրհեղեղին Արիաքսաթ եզիս ի Սիգրոնի լերին, եւ այնու իմաստասիրեցին Քաղդէայիք և Ասորիք:

Սաթուսաղայ և Յեղնայ լեալ ամայ 165 ծնան 1454 զՎսմէք:

Վսմէք և Վեղնայ լեալ ամայ 188 ծնան զՆոյ: 1640 — Վստ բաղմացան չարիք ի վերայ երկրի՝ ուսել և բնակել, անխտիր խառնակել, և անաղորմ սպանանել, զիհարեցաւ սատանայ բառնալ զազգս մարդկան յերկրէ: Իսկ խնամքն Վստուծոյ ի բաղում խառնիձն գոյացոյց զհսկոյցն յաղթանգամք և ուժեղք, խաւք և պղծագործք, որք ի հասակս իւրեանց նայելով անմահս կարծեցին զինքեանս յախտեան:

Նոյ և Նոյեմարայ լեալ ամայ 500 ծնան զԱեմ, 2140 P. 2142 զՔամ և Յարեթ: Ողորմելով մեղաւորացն եւ Տէր ժամանակ ապաշխարութեան զ100 ամն շինութեան տապանին և վասն անդարձութեանն կարճեաց զ20 ամն: Իսկ պատճառ բաղմակեցութեան նախահարցն այս էր. զի փոխանակ զրոյ օրէնք լինիցին զաւակացն և զի բաղում որդիս ծնանիցին և լցցի աշխարհ:

Աեմ և Ղիզակդիրաթ լեալ ամայ 100 ծնան 2240 P. 2242 զԱբաքսաթ: Յեա Զրհեղեղին եղև որդի Նոյի Սանխտն անուն. և եա նմա Նոյ զլիստունս ծնկացն Ադամայ: Նա եզիս զհաւահմացութիւնն, և եղև

= 21-22.

Հայր Բիւրխաճապոյ, իսկ քուեր սորա Աստղիկայ եւ (Եղ) զերջանիկն Արարիա, և յայնմհետէ կանայք ժառանգեն զնա: Անոի եկն դշխոյն:

Լսո Եղ Սեմոյ գաշխարհն Ասիա, որ առի առաւելածային. ի Կարմիր ծովէն և յԱսիայ և ի Պարսկանոյ և յԱսորւոյ մինչև յՊարթևս և յԱրևան և զծովն Կասրիական, և զամենայն արևելս մինչև ցելս Սիւնէացոյ: Տայ նմա և զտակերս նախաստեղծին, որով տեսանէին զլոյս ի տապանին, որպէս Յովհաննէս գրբրիաօս յորովայնին, և Յուճան ի փոր կիտին, և երեք մանկունքն ի հնոցին, և Վանիկէլ և Լուսաւորիչն ի դրին: Ի բռնանալն Քամոյ ի վերայ նորա տարեալ թաղէ մարգարէութեամբ զԱդամայն ի Վազգոթոյ և զԱւային ի Բեղլահէմ:

Եղ եւ Քամոյ զԼիրիա, որ առի լիարածին: Օր քան և չորս կերատ է աշխարհս և չորեքտասաներորդն Լիրիա է, որք են Քաշայիք: Լս է առհման նոյա Ռինկորորոյ մինչև յՎաղիրոն: Բնդ հարաւ Լադիպոս և ամենայն Հնդկաստան, և Լթովայիքն մինչև ի լեւոն Լուսին, և ծովն Հնդկոյ մարգարոտաբեր:

Իսկ Յարեթի եւ զԱւրուպիա, որ առի մասնեալ սկսեալ Ամաւոն լեւոնէ բնդ հիւսիս՝ զգնացս լերինն Կովկասու, ի Պատամիտոս դեպոյ մինչև յԱլիոն, կողորդելով ի սոսա զամենայն արևմուտս և զծովն Ադրիական:

2375

Արիաքաղ և *) Արուիա լեալ ամայ 135 ծնան զԱյրինան, Կայինան և Սեքոյ լեալ ամայ 120 ծնան զՍաղայ: Կայինան եղիս զկախարդելն աստեղծք և բազմացոյց զքաղղէութիւն, վասն սրոյ արդիք նորա

*) P. Ուալթուէ.

Աստուած համարեալ պաշտեցին զնա: Մայսէս վասն
այն շիշէ զնա: զի ու է սկիզբն կապաշտութեան
որ ասոց բախտ և ծակառայիր:

Սազոյ և Սերուքոյ *) լեալ ամաց 130 ծնան
զԱրեր, յորմէ Լարացեցիք կոչեցան. և զԼիստան, որ
խնացաւ զազեզն և զսուսեր և զամենայն զործիս պա-
տերազմականս, իսկ նեղեալքն ՚ի նոցանէ հնարեցան
զցրահս և զսաղաւարարս, զերդս և զայրս ինքնախորս:

Լրեր և Ուղբոյ **) լեալ ամաց 133 ծնան զՓա-
ղէկ: Սոգոսեալ ամենեցուն վիճէին ընդ միմեանս՝
անհաւան լեալ վիճակացն Նոյի: Վարձեալ բաժա-
նեցին զերկիր ըստ բազմին և ըստ սակաւուն և անկան
՚ի նոսրս Նոյի: Լս. սպա մարանեալ խորհեցան
եւրանել ՚ի գրախան: և ոչ կարացին վասն ջրջախ-
կութեան ծովուն: Լս. երկուցեալ Մասուծոյ ՚ի կրկին
ջրհեղեղէ՝ ասեն. — « Եկացք շինեացուք աշտարակս
և յերկինս ելցուք »:

Փաղէկ և Օխտորայ ***) լեալ ամաց 134 ծնան
զՌապաւ: Լիեալ 72 իշխանք աշխարհի ՚ի դաշան
Քաղանէ և զԼիստոր նոցա՝ Հայկն, Լամուր և
Ներրովթ, որ է Րէլ՝ բարձրացուցին զամս 40 ոսկով
և արծաթով և ակամբք լուսաւորօք զարդարեցին
զպատուհանս նորս: մինչև հասին յողն որձկուտ և
մղծուտ: Լս. ահա երևեալ հրեշտակն Սիբոյէլ՝ ասէ
հրամանաւն Աստուծոյ. « Վազարեցէք ՚ի գալոյ առ
իս, զի ոչ կարէք. սլլ ՚ի լման ժամանակի ես զամ
առ ձեզ, և տամ ձեզ սանդուխք յերկինս եւանել »:
Լս. այս ոչ է անհաստաւի. զի ովան զաղանն հրե-

*) P. Օ. 11113-1112.

**) P. Օ. 1112-1113.

***) P. Օ. 1113-1114.

աշխարհի.

շտակ էր: որ ուսուցանէր մարդկան զամենայն հնարս
կենցաղավարութեան: Իսկ իբրև շանսացին հրեշտա-
կին՝ հողմով հոգւոյն հոսեաց զաշտարակն և հասով
զրախտին զմայլեալ՝ խառնեաց զլեզուսն 72 ձայնս
ի պատճառս իմաստից և գեղեցկարանութեանց. —
որպէս հելլենն փափկական և հոովմայեցին ստատկա-
կան, հոնն սպառնական և ասորին աղաչական, պար-
սիկն պերճական և ալանքն գեղեցկական, զուծն ծա-
ղատան և եղիպտացին խարխափական, հնդկին ծճա-
ողական և հայն համեմական. բայց բուն՝ լեզուն
արագն, մնաց առ Լքերայ, զոր ի յարութեանն այնու-
խօսիմք: Լհասս որդւոյն Սեմայ 25 լեզու և 37 աշ-
խարհ: Քամայ 32 լեզու և 7 մեծամեծ աշխարհ,
Յարեթի 15 լեզու և 12 բնաշխարհ:

Իսկ Բէլ ի վաթմնականգնեան հասակն իւր հպա-
րտացեալ՝ հնազանդեաց իւր զամենայն ազգս և եւս
պաշտել զինքն, բայց ի Հայկայ քաջէ, որ ութ եղբա-
րքք իւր և 300 որդւոք գայ բնակէ ի Հայք ի Հարք
զուատի, և զեղբարս իւր ցրուէ ի Տրապիզանէ
մինչև ի Վարխալա և ի Վարբանդ: Եւ ինքն արա-
նանէ նեախ զՆեբրովթ, տիրելով Վարբանդայ և
Բոանայ և Սուղանայ և Լտրպատականի, Սարայ և
Սժրնայ, Սիջադեաայ և Մելաինոյ, Կոկիսոնոյ և
Կեաարիոյ. Կողոնիոյ և Սպերոյ, Խաղաեայ և Քար-
թլոյ, Սոնեթոյ և Կովկասու՝ ընլով զմիջոյս այսց
աշխարհայ: Իսկ ի քակել աշտարակին և ի ցրման
ազգացն յաշխարհս իւրեանց՝ որ որ յերկիրն մոին՝
դոյն տարեմուտ անուանեցին և կարգեցին:

Բ. 2902 2907

Ռազա և Սուրայ լեալ ամայ 135 ծնան զՍե-
րուք, որ շինեաց զՍրուծ: Իսկ Լքմանեակ որդի
Հայկայ բնակէ ի լեառնամէջ զաշտի և անուանէ
զլեառն Լքազած: Բայց Բէլ թաղաւորէ ամենայն

Լսիաստանի բաց ՚ի Հնդկաց՝ ամս 62, և զինի նորա
Թագաւորք 36 զամս 1300. զերջինն Սարդանաբալայ
էր, որում քարոզեաց Յունան: Իսկ ՚ի 15 ամին Բելայ
Թագաւորեաց Սիկոնացոցն Լիլիադեւս: և այլ ևս
Թագաւորք 26 զամս 958: Լստ այսմ Թագաւորէ Կամ-
բիւրոս քաղղէացի՝ ամս 85: Սա շինեաց զՇտաշ քա-
ղաք, որ է Լսպահան, և վաճառէր զգերեալսն: Լս-
սկսաւ սսկեհանութիւն և արծաթադործութիւն և
զինադործութիւն:

Սերուք և Մելքայ լեալ ամաց 130 ծնան զՆա 3037 P. 3032
քովը: Լսրմայիս շինէ զԼսմաւիր և զգետն անուանէ
յանուն Թոռին իւրոյ Լսրասոյ՝ Լսրասիւ: Լստ Թա-
գաւորէ Սամիրաւս 72 ամս, սա երիս աչս ունէր և
եղջիւրս, յաղթեաց սղղին Քամայ, շինեաց բազում
քաղաքս, ետ չափրս և կշիռս և զոյնս ներկուածոց
և նկարս տաճարաց: և զբամս և զահեկանս անուամբ
կնքոյ իւրոյ, և սալրիշխմադործութիւնս և պատկերս
՚ի կոտսս:

Նաքովր և Յեսքայ լեալ ամաց 79 ծնան զԹա 3116 P. 3111
րոյ: Լսմասիս անուանեաց զԷտան մեծ Սասիս:
Յայնմ ժամանակի յայտնեցան Լսմադունքն, որ է կա-
նանց զինուորութիւնք յազգէ թորդոմոյ (որոյ) գտեալ
զժառութիւն ՚ի դաւրս՝ սպան զամենայն արու և արար
զօրս ՚ի կանանց, և եդ զաթոռն յԼսիւսն քաղաքի
և աւերէր զաշխարհ՝ ժողովեալ մեաստան Թագաւորք
բարձին զնա: Ի Բաբելոն Թագաւորեաց Լսրիխազաս
ամս 58 *) և Վիլլաւս արուրեցի ամս 62: Շինեցաւ
Պամասկոս Յովսէէ՝ յորդոյ Լսրմայ: Իսկ Պելզամ
շինեաց զՊելզարքունի և զՊատունի, և զՍիւնիք ետ
Սիւսկայ:

*) P. 18.

Պ. 3184 3186

Թարայ և Յեզնայ լեալ ամաց 70 ծնան զԱրա-
համ: Իսկ Հարմայ և որդի իւր Արամ որով ամե-
նայն աղգք զմեզ ոչնչ անուանեն: Սա շինեաց
զԱրամի, որ յետոյ Կեսարիա տնուանեցաւ: Աստ-
տաջին հարստութիւն Լազիստացւոյն, Մենէս Թիւ-
նացի և սորա ետին որդիք ամս 258. սոցա վերջինն
Դարեհ, զոր սպան Լազիստանդր: Մեկքիսեղեկ քա-
նանայի քաջանայ Աստուծոյ շինեաց զԱրուստակմ:
Իսկ Նինոս զԱթուր Նինուէ կոչեաց: Շինեաց
Շամիրամ զՍան Դուս, և հարթեաց զհող երկրին
Ասորոյ վասն քրհեղեղաց և զԱրահամ աշխատե-
ցոյց Դ զործն: Իսկ Դ բազմանալ կոչն առաքեաց
Աստուած հաղմ, և ցրուեալ գկուռսն կուտեաց Դ
տեղիս, և արար հաղարչուրս Դ վերայ նոցա, զոր
նշու*) անուանեն: Օչոյս խմացեալ Շամիրամ շինէ
բերդս Դ վերայ նոցա, վասն այն զեղերին կախարդքն
Դ բերդս աւերս և Դ բլուրս հողէ: Արահամա-
մորն՝ Սալքաթայ և Սաուային՝ Օմրութայ:

Պ. 3284 3286

Արահամ և Սաուայ, սա հնգետասանամեաց խնդ-
րեաց զԱստուած և Դ վաթսուն ամի ետես զԱստուած
և ստէ, «ահա դատք զԱստուած, աւրհնեալ է տե-
րութիւնդ քո, և փառք քո լցցէ զամենայն երկիր»:
Լաթոզ նա զկինն Դ Քաղղեացոյն և զորդին Ուրե-
ստէս, յուծսուն և Դ վեց ամին ծնաւ զԽամայէլ Դ
Հաքարայ, յորմէ սերեցան հաճիկք: Կղեմ ստէ: Թէ
յառաջ քան զԱրահամ կայր Թլփատութիւն Դ կո-
ղմանս հարաւոյ արուաց և իզայ, վասն այնր Դ 99
ամին ետ նմա Աստուած ուխտ Թլփատել զարուս:
Ի հարիւր ամին ծնաւ զԽահամ, և Դ 148 ամին սո-
կին զԿենդարայ և ծնաւ վեց որդիս՝ զԱմրան, զԱս-

*) Թիւն.

կան, զՅեկոտան, զՄաղիան, զԼաթագ և զՍովիւէ: Ի սոցանէ եւն Պաշխաթն և Մաղքն, Խաղայիքն և Խաթարն, որ է Մաշկ^{*)}: Ըստ Ըրայն գեղեցիկ տարանաւ Ի Շամիրամայ:

Սահակ և Ռաբեկայ լեալ ամայ 60 ծնան զՅեկոտ, յորմէ Լաղամայեցիք, որ արգ անին Փոանկք, և զՅակար, որ Խարայէլ կոչեցաւ: Ըստ Ընաշաւանն տիրէ հայրենեաց իւրոց՝ Հայոց, հրամանաւ շոպլն Շամիրամայ: Ի սոցնս թագաւորէ Լաղիացոցն Լնաթոս, դուստր Ռմայ, և այլ 13 թագաւորք զամս 544: Իշխանացաւ յԼաղիապոս Ըպիս, որ է Սաբապիս, և աստուած կարծեցաւ: — Կեկմիս եգիս զարհեստ բժշկութեան Ի Սեմիիս քաղաքի:

Յակար եւ Իիս, Հոաթէլ, Բալլայ, Օւելլայ, 3434 P. 3438 ութսունեութ ամայ լեալ՝ ծնան զՅուդայ և զԵղբարս նորա: Փորոն թագաւոր Լաղիապոսոց եգ օրէնս և դասաւորաւ Ըսիս՝ դուստր Կրոնսի կոչեաց զաշխարհն Ըտաիկէ: Ըստ Պարեա հայկազնն: Յովսէփ եօթնևտասնամեայ վաճառեցաւ երեքաստան ամ Ի բանդին, 110 ամայ մեռաւ: ՕՅակար մինչ Ի թագումն տանէին՝ զգլխուն Ի վեր կալեալ սծեալ արնանին ողջոյն ետ:

Յուդայ ամայ 48 ծնաւ զԲարէս և զԸրայ Ի Թաւմարայ: Ըստ Ըրրոկ: Ըս թագաւորեաց Ըթենացոցն Կիկրոփս և այլ 38 թագաւորք զամս՝ 873: Սաշի նեաց զԸթէնս անաւամբ կնոջ իւրոյ, և զրնակիչս Սեմիացոց բերեալ՝ յԸթէնս բնակեցոյց. սերմանեաց զիմաստութիւն և զմէջերկրեայս Կապաղոզկիս անուանեաց: Ըստ էր Յովք արգարն, 41 ամայ լեալ սրտեքազմեցաւ բնդ նմա սատանայ, 30 ամ Ի վիշտս

^{*)} P. Սաշկ.

կալով, եօթն ի հարուածս և 170 ամ յետոյ, որ եւ
 ամբ 248, և եհաւ յաւաքսն Սոփիոյ Պ և ի 48
 ամաց ծնաւ զԿահաթ: Կահաթ 63 ամաց ծնաւ զԼճ
 րամ: Լճրամ եօթանասամեաց ծնաւ զՍոփիսէս:

P. 3539 3541 Փարէս լեալ ամաց 59 ծնաւ զԼզրոն: Լճ
 րամ Զաւէն: Քաջ պատկերադործն Վիդաւայ, որ թուէր
 տեսողացն շարժուն զոլ պատկերին: Սենաթիթիս
 թագաւոր Լզիպտացոցն առնէր զեռասոյզ զաղսցն
 երեք ամ:

P. 3597 3599 Լզրոն լեալ ամաց 58 ծնաւ զԼճրամ: Ութսուն
 ամ երկրագործութեան Խարայելի և 225 ամ ծառայու
 թեանն: Սոփիսէս տասնամեաց տուաւ յուսումն: Յա
 նէս և Յամրէս, որք առին զորդիսն Խարայելի և
 տարան հնգետասանօրեաց ձանապարհ ընդ անապատն,
 և շինեցին գրախա ինքեանց հրնդետատան ամ և
 յԽարայել 980 տղայս զոհեցին դիւաց և հնազանդեալ
 զնոսա եղին պահապանս գրախաին, և ութսուն*) զեւք
 ոչ հնազանդեցան: Ինչև կրկին 980 տղայս պլ զո
 հեցին, և սպա հնազանդեցան բաց ի շարաթ ամաց:

Գնաց Սոփիսէս երկուտասան հազար զօրօք արա
 զլօք և սցծեմնօք յԼթովպիա, տասն ամ պատերա
 զմեալ՝ էառ զաշխարհն և զթագուհին նոցա Թերքս**):
 Լճ տասն առ Գեւկալոնիւ ջրհեղեղ ի Թեւա
 ղիա, և առ Փայեթոնիւ հրայրեացք յԼթովպիա,
 և պլ բազում ապականութիւնք ի տեղիս տեղիս,
 որպէս Պղատոն ասէ: Տասն հարուածովք պատժեաց
 Սոփիսէս զԼզիպտոս և զՓարաւոն: Ի հինգշաբթի
 եհան զԽարայել և ի կիրակի անցին ընդ ծովն:
 Լպելլիմոս ասէ, թէ նոր լեղուսա ասացին զօրհնե
 պաքն:

*) P. 400.

**) P. Թէրէրէս.

Արամ 47 ամաց ծնաւ զԱմինադար: Եւ թն ամիս շարժեցաւ Լղիպատս, և ամենայն մարդ զգործն, յորում կայր՝ աստուածացոյց. զի ոչ ել զհետ Փարաւոնի: Ի նմին ամի կազմեաց զխորանն յօրինակ աշխարհի ամիսս եօթն րոտ եօթնօրեաց գործոցն Աստուծոյ: Տախտակքն ակնէին պայծառք և գիրն երկու գիմաց երեւէր: Հառաջին տախտակէն յերկրորդն եւ ամիսէ: Հարիւր քսան ամաց մեռաւ Սափակաւ և Թաղեցաւ իւր գաւազանաւն:

Ամինադար լեալ 45 ամաց ծնաւ զԵպայասն: Քայրն Եպայասնի Լղիսաբեթ տուաւ կին Լղիադարու քահանայի, յորոց ծնաւ Փենէէղ. որ ապրեցաւ 370 ամ: Դաւանաս կղբայր Լղիպատսի յիսուն գտներօքն կոտորեաց զյիսուն որդիս եղբօրն իւրոյ. միայն մնաց Լինդոս խնաստունն՝ աշայեալն յամենայն կողմանց: Փիւնիկս և Կազմաւ եկեալ Ի փիւնիկէ արարին զիր Հաւնաց. Ի սոցանէ գտաւ թուականութիւնն. զի վաճառականք էին: Իսկ աստեղաբաշխութիւնն գտաւ Ի Օւրաստրա և Ի Քսարաւստրա քաղղէացոյց, զի երկիրն պարզ և անամբ է միշտ: Իսկ երկրաչափութիւնն գտաւ առ Լղիպատացիսն, զի Եկզոս գետ յամենայն ամի առողանէ զերկիրն, և աստանաքաւն ձողաչափ տոնեն զանդաւ Իսկ երաժշտականութիւնն գտաւ առ Թրակացիսն, զի Ի մէջ ծովուց են ուսան Ի հնչմանէ յաշխարհարկաց: Իսկ Պրամիսթէս զգար և զկրճաան կղիս:

3689

Եպայասն՝ քառասունեւ չորսամեաց ծնաւ զԱպրմոն: Եւ եկաց Հետա իշխան յետ Մովսիսի ամն 27, և 110 ամաց կոյս մեռաւ: Սա անցոյց զԽարսէլ ընդ Զորդանան. ձայնիս էառ զԼըրիքով. սղան 29 թափաւորս և զերկիրն Քանանաւ ձգիակաւ եւ որդւոցն

3733

— շէ — շէ —

Խորացելի: Ըստ Տորք. — Իսկ Քանդղէս քանանացի եկն ի Հայս:

8768

Սողմոն երեսուն և հինգամեայ ծնաւ զՆոյս ի Հաբարայ: Ըստ Փիլաւրստոն բարաւիտա ամենայն կենդանեաց և արիսպաղոսն շինի յԼժնէս: Պօն թոնիւլ ամս 40: Ըստ յերկուց ձեռաց յաջողուած: Լա Սամեզար, որ սպան ի Փղշտայոցն զհարիւր պր մաճիւն ամս 90: Ըստ Հաւանակ, Վաշտակ, Հայկակ, Ըմրակ, Ըննակ: Ծառացի Խորացել պլաղգեացն ամս 18:

3876

Բոյս հարիւրեւթամեայ ծնաւ զՈլբէթ ի Հաւթայ: Դերուրայ և Բարաք ամս 40. Վեդէոն ամս 40. սորա եին 70 որդիք: Ըրիմելէք ամս 3. Թովղայ ամս 23. Յայիր ամս 22: Ըստ Շաւարշ, Կորայր, Վստամ, Կար, Պաակ: Ի Յոյն Յաֆե սորաւպետ Լժնացուց, յորմէ Յոյնք անուանեցան: Իսկ ի Հոտմ հարիւր իմաստասէրք ի միւս մ գիշերի երաղ աեսին եօթն արեգակունս, և վեցերորդն արցծառ քան զամենայն, զոր Սարիլէ թագուհին մեկնեաց ի վերայ եօթն դարուցս. իսկ արցծառ դարբն, որ ծնաւ զԲրիտոս: Թագաւորեաց ի Թերայիդ Ըստ, զոն երաժիշտ, որ յերգելն շարժէր զքարինս: Ըսլ և Դեղաւլայ հիւսն և նկարիչ՝ զպատկերս զոր առնէր շարժուն թուեցուցանէր: Հերակլէս զԻլիսն աւերէ:

3977

Ոլբէթ հարիւր և մի ամայ ծնաւ զՅեսսէ: Յեփթայի ամս վեց, սա զգուստրն իւր Լղիգի իւր խաչ անուանեաց և զսհեաց Ըստուծոյ: Լսեթոն ամս 7. Իլոն ամս 10. Վարդոն ամս 8. Սամսոն քաջ ամս 20: Ըստ Հրանդ, Ընձակ, Դլակ, Հորայ, Օւաւմայր: Թագաւորէ Հոտմայեցոց Լնիսա և պլ թագաւորք 16 մինչև ցՈսմիլոս, որ զՀոտմ շինեաց,

ամս 426: Լաթա պլ թագաւորք վեց՝ ամս 207: Լաթա
հապատքն, բրուանքն, ռամկապեաքն, զիկաւորքն,
հիւսպաքն, մինչև ի Վայիտս Յուլիոս ամս 460. և
պլ ևս 46 ամբ:

Յետե հարիւր երեսու նամեաց ծնաւ զՎաւիթ 4107
արքայ: Մեռաւ Օլա, որ է Լաւմազդ, ի Կրիտէ
880 ամաց: Փիլիմոն արար զասս երաժշտաց և պա-
տկերս շարժանս: Լամազար զատաւոր ամս 40: Հեղի
քահանայ և որդիք իւր ամս 20: Վերեցաւ տապա-
նակն յայլաղկեաց ամիսս եօթն: Սամուէլ մարգարէ
և Սաւուղ ամս 40:

Վաւիթ արքայ ամս 40 և մեռաւ 70 ամաց: Լաթա 4147 P. 4165
Պերմն բաղմակեաց: Վաւիթ քառնամեաց սպան զՎա-
ղիաթ, և ի տանէրորդ ամի թագաւորութեանն իւրոյ
եհան զտապանակն ի տանէն Լաքեղարաց: Քահանայ
Լաթիթար, մարգարէք՝ Վաղ, Լաթի, Նաթան: —
Լաթար (Վաւիթ) զՎաթայիսն 24 զասս ռազմասաց
ստաջի տապանակին:

Սողոմոն ամս 40, սա ի չորրորդ ամին շինեաց 4162 P. 4169
զտաճարըն սքանչելատեօիլ և կարգեաց զզասս Վա-
թայոցն: Լաթ մի Լաքամանոս անուն ի Տիւրոսէ
լուծանէր ամենայն առակս Սողոմոնի, և ինքն առ-
նէր պլ առակս, որով տարակուսէր Սողոմոն: Լաթ
էին իմաստասէրքն Հովնաթ և Խիոդոս, մարգարէք՝
Սաղովկ, Լաթայ, Սամայ, քահանայ՝ Սաղովկ, արար
զերգեանն:

Ը որովամ ամս եօթնևտասն: Տասն ցեղք Խարսեղի 4186
թագաւորեցաւ ին զԼաթարովամ զորդին Նարատայ ամս
22: Ել Սոսակիմ եղիպտացի և կողոսպեաց զտաճարն:
Մարգարէք՝ Լաղ, Յովա, Յովէլ, Լաթարիա, Լանանիա:

Լաթայ ամս երեք՝ Խարսեղի, Նարատ ամս երկու 4189
կարճաւրաց:

- Լճաց ամս 41՝ Խորացելի. Բայաս ամս 24. Լճաց ամս 2. Օլամրի ամիս 7. Լճրի ամս 12. — սա զնեաց զԷսաոն Սամիրոն, շինեաց քաղաք և անուանեաց Սամարիա, յեաց կոչեցաւ Սերաստիա, որ է Սամիուդ:
- 4255 Յովսափաթ ամս 25՝ Խորացելի. Լճացար ամս 22. Ոքոզիա ամս 2: Մարգարէք՝ Լզիա. Լզիսէէ, Հէսու, Ողիէէ, Միքիա՝ որդի Յիմիայ:
- 4262 Յովրամ ամս 8՝ Խորացելի. Հովրամ ամս 12՝ Խորացելի. յեօթներորդ ամին վերացաւ Լզիա հրեղէն կառօք յերկինս:
- 4271 Ոքոզիա ամ մի: Պողոզիա, մայր սորա, ամս եօթն Խորացելի. Հէսու ամս 28. — սա կոտորեաց զեօթանաուն որդիսն Լճացարու: Մարգարէք՝ Լզարիա, Յովնադար՝ որդի Ուարաքիմայ, որ այժմ են յերկրին երանելեաց: Կարքեդոն քաղաք շինեցաւ Ղփրիկէ:
- 4311 Յովաս ամս 40. քահանայ Յովիդայ, որ եղ զկորբանն ի սաճարին և եկաց ամս 130՝ Խորացելի. Յովաքաղ ամս 17:
- 4340 Լճնայի ամս 29 Խորացելի. Յովաս ամս 16. Հէրամ ամս 41:
- 4392 Ողիա ամս 52: Լճ թագաւթրասար և գերեաց զՅուդայ և զԼէրուսաղէմի մեծ մասն, և այս սկիզբն գերութեանն Խորացելի: Ի 49 ամին Ողիայ եղաւ առաջին ոլոմկիտոյն: Խորացելի՝ Օլաքարիա 6 ամիս: Սելուս 45 օր. Մանայեմ ամս 10. — սա ետ զմի յոսկի երրնջոյն սակս հարկի՝ Փուայի արքայի. Փակէէ ամս 10: Մարգարէք՝ Լճանիա, Ողսէէ, Լճմովս, Յովէէ, Լոայի, Հուան, Կառում: Լսա թագաւորէ Մարայ Վարրակ և ալ 8 թագաւորք ամս 270. սոցա վերջինն Լճահասկ էր, զոր սպան Տիգրան հայ: Ի սոյն աւուրս թագաւորեն Քաղդէացիքն որ Բաբելա

ցիք կոչին: Փաւոյ (և այլ) երեքասան թագաւորք
 դամ 200 մինչև 9^ր Կարեհ Լճաւոր, զոր սպան
 Տիգրան: Լճա թագաւորեն Մակեդոնացիք, Կարանոս
 և այլ 40 թագաւորք դամ 647: Սոցա վերջինն սուա
 Փիլիպոսն էր: Կարձեալ թագաւորեն Լիզացիք
 Լճեացոյ և ինն թագաւորք 230 ամ:

Հովաթամ ամ 16^ր Կարայելի. Փակէէ ամ 20,
 Լճաւ ամ 16. Ովսէէ ամ 9: Լճա զերեւոյ Սադմա-
 նասար զԿարայել և երարձ զթագաւորութիւնն Մա-
 րգարէ: Միքիա յերկոստատանիցն: Կարայելի կային
 թագաւորք 19 դամ 250: Լճաքեաց Սադմանասար
 չորս ազգս կառօք իւրեանց պահապանս Սամարիաց,
 իսկ ՚ի սատակել զնոսա զազանայն առաքեաց զքահա-
 նայն Լզր և զհինգ զիրս Մովսիսի ասորերէն:

Լզեկիա ամ 29: Լճ Սենեքարիմ ՚ի վերայ
 Հրէաստանի էառ զեիկիրն և սատակեցաւ 185 հա-
 զարաւն: Ռոմիլաւ զՀոռմ շինեաց և Բիւզաս իշխան
 զԲիւզանդիոն, զոր յեա 970 ամի Կոստանդիանոս մեծա-
 պէս շինեաց: Լճա Լճրաւնն:

Մանասէ ամ 35, սա ասաց յզաւէր ամենակալն^ա
 ՚ի Նինուէ ՚ի զերութեանն և արձակեցաւ: Լճա
 Բագուկ: Լճով ամ 12. Հովսիա ամ 31: Լճա
 Հոյ, Յուսակ: Մարգարէք՝ Խողիւս, Լրեմիա, Սա-
 փոնիա: Լճա Տաւրիթ և Տաւրիա՝ փեաց Հոս-
 քուէլի:

Հովսրազ ամ 3, զսա զերի տարաւ Կաքաւոյ
 Փարաւոն կող: Լճա Կայդակ, Սկայորդի Լզիակիմ
 որ և Հովակիմ ամ 12: Կարաւոսոսար զՀրէաստան
 հնազանդեաց և հարկ եղ: Հովակիմ, որ և Հեքանիա՝
 ամ 3: Լճա թագաւորէ ՚ի Հոյս Պարոյր առաջին
 և այլ 19 թագաւորք. — սաքա բարձան Մզեքաւ-

4408

P. 4424

4453

4508

4551 P. 4553

P. 4566

P. 4569

աշխարհի,

P. 4560

նորէ: Մարգարէք՝ Բարուք, Սատթանի, որ և Սեղեկիա ամն 11: Հայոց՝ Հրաչեայ Վրաց առաջին թագաւոր Փառնուազ, որ ՚ի վեց լեզուէ արար զվրացերէնն, նա և զգիր նորա: Եկն Նարսէսօգոնոսօր պաշարեաց զԱրուսագէմ և հառ զնա, և կուրացոյց զՍեղեկիա. և յետ եօթն ամսոյ Նարսէսօգոնոսօր զաւհալեալն սցրեաց զսաճարն:

P. 4636

Յեքոնիա 37 ամ ՚ի բանտին ՚ի Բարեւոն ծնաւ զԱսղաթիէլ: Յու թն ամի գերութեանն մարգարէք՝ Պանիէլ՝ երեք մանկունք, Լղեկիէլ. իսկ ՚ի 38 ամի գերութեանն մարգարէք՝ Լնդիա, Օւրարիա, Լմրակում, Սաղաբիա, Սաղաթիէլ, Լղր, որ Հոգւով սրբով գրեաց ՚ի մասոց զամենայն գիրս սուրինաց և մարգարէից: Իլմարովդաք արքայ եհան զՅեքոնիա ՚ի բանտէն, զհետ նորա Բաղտասար, որ ետես զձեռնն հրեղէն, որ գրեաց յորմն զերիս գիրս՝ մանէ, թակեզ, փարիս զոր մեկնեաց Պանիէլ, որ և ետես զտեսիլ չորից զապանացն: Լստ Փառնուազ, Պաճոյճ, Կոռնակ: Վիրամ արքայ Նուրայ եկաց ամն 30, սա էր յաւուրս Պաւթի:

P. 4692

Սաղաթիէլ լեալ ամոց 56 ծնաւ զՕւրարաթիէլ: Լստ յերկրորդում ամի Պարեհի մարի լցաւ առաջին եօթանասներորդ ամ գերութեանն, և արկաւ Պանիէլ ՚ի դուք զառաջինն և ետես զտեսիլ եօթներորդաց եւթանասնից: Լստ Պարեհ Լքշամայ, առ որ գրեաց Օւրարաթիէլ, եթէ քան զամենայն զօրաւոր ճշմարտութիւնն է: Լստ Կիւրոս պարսիկ զամն երեսուն: Սա սպան զերիս մանկունն, և կրկին արկաւ Պանիէլ ՚ի մէջ եօթն առիւծոց ՚ի զօւրն: Կիւրոս եւ զՍաղմանասար հանդերձապետն Յուդայ զ5460 անօթս օսկեղէնս և արծաթեղէնս ՚ի սպասուց առճարին, և զհինգ բիւրս ՚ի Հրէից արծակեաց ՚ի 17

ամի Թագաւորութեան իւրոյ, որք եկեալ հինն արկին տաճարին. բայց անկատար մնաց վասն շրջակայ աղ. գացն: Իսկ յ30 ամին Վ. խշտապէն ել Օ. օրարարէլ Արուսաղէմ և շինեաց զտաճարն զամս չօրս. և աստ լցաւ երկրորդ եօթանասուն ամ գերութեանն Խորայելի և սկսան եօթներորդքն Վանկելի: Ի Օ. օրարելէ զՀուդայ Մակարէ 332 ամք են. Ի Հուդայէ ցծնունդն Քրիստոսի 151 ամք: Եօթներորդքն Վանկելի եօթանասուն և կէս ամք են: Իսկ մի կէսն Քրիստոսի 34 ամք են *): Քաջանայ՝ Հեսու, որդի Հովսեփեկեայ: Տմուրիս բամբիշն Մատապեցոց սպան զԱլիւրոս: Իսկ Հուդիդ բեղաղուացի սպան զՀոգե. փեռնէս Թաթար Թուրք:

Օ. օրարարէլ լեալ ամաց 56 ծնաւ զԱրիուդ: 4680
Աստ Արտաշէս երկացնարագուկ, որ Ի հինգերորդ ամին իւրոյ ասաքեաց զԱղբ քաջանայ շինել զպարիսպն Արուսաղէմի. աստ Աղբ որոշեաց զՀրէայսն և զբարեւացի արս և կանոցս: Իսկ Ի քաներորդ ամին արձակեաց Արտաշէս զՆէեմի տախտապեան օգնական Աղբի: Սա եզիտ զհօւրըն Ի ջրհորին, որ վառեցաւ տիղմն յեա 70 ամաց: Աստ Մուրթքէ հաւատարիմն և Եսթեր փոքրիկ աղբիւրն — Վայ զհաման ամաղեկացին: Քաջանայք՝ Հակիմոս և Աղարիսոս: Աստ Փառաս, Հայկակ, Արուանդ, Տիգրան, Բար: 4727 P. 4725

Արիուդ լեալ ամաց 45 ծնաւ զԱղիակիմ: Աստ Տիրան, Վաչագն, Արտաան, Աերսէհ: Քաջանայ՝ Հուդայ:

Աղիակիմ լեալ ամաց 60 ծնաւ զԱղովբ: Աստ Օարեհ, Արմոգ, Բագամ, Վան, Վահէ, զոր սպան Աղեքսանդր:

4787 P. 4785

*) P. 5, նիշ. — 5.

— 21 —

- Նշխար լեալ ամաց 32 ծնաւ զՍաղովկ։
 P. 4824 4820 Սաղովկ լեալ ամաց 31 ծնաւ զԼսքին։ Քաջա-
 P. 4855 4857 նայք՝ Յովհաննէս, Յագղութ։ Լսա Պղատոն և Լսի-
 ստատէլ ստաղիրացի. իսկ Լսէքսանդր մակեդոնացին
 տիեզերակալեաց և զերեսուն և հինգ թագաւորս կորցա-
 յաշխարհէ. Սակեդոնացոյ 40 թագաւորք են յետ և
 յառաջ Լսէքսանդրի զամս 647։ Լսա երկու թա-
 գաւորք ասիացւոյ՝ Լնտիգոնոս ամս 18 և Վեմեարոս
 ամս 17։ Լնդ ստին թագաւորեցին Պաղովեանքն
 Պէդիգատոս, որք ասորիւիւք շտիեցին զերկիր՝ զԵնա-
 կաւթիւն մարդկան, 12 թագաւորք ամս 296։
- 4989 Լսքին լեալ ամաց 34 ծնաւ զԼղիսուդ. քաջա-
 նայք՝ Ոնիա, Սիմէոն արդարն, Լղիազար։ Լսա 72
 թարգմանիչքն հրամանաւ Պաղովեաց զգիրս Լբրայե-
 ցոցն ՚ի յոյն լեզու փոխագրեցին։ Սիմէոն ծերունի։
 Լսա թագաւորէ Լսորոց և վերին կողմանցն Բա-
 բելացոց Սելեկիոս ամս 38. թագաւորք 17 զամս 244.
 ՚ի սոցանէ ապստամբեաց Լքշակ քաջ ՚ի Բա՛՛՛՛՛ քա-
 ղաքէ ամս 31, թագաւորք 13 զամս 454։
- 4919 Լղիսուդ լեալ ամաց 30 ծնանի զԼղիսազար. քա-
 ճանայք՝ Սանատէ, Ոնիայ, Դմաոն, սորա որդի և
 P. 4912 4981 Յեսու Սիրաքայ խրատագիր՝ նմանեալ Սողոմոնի։
- Լղիսազար լեալ ամաց 62 ծնաւ զՍատթան. քա-
 ճանայք՝ Ոնիայ, Յեսուվ, Մենեղաւոս, Լլիմոն, առ
 սոքօք Լնտիգոնոս թագաւոր բանագատէր զՀրէայսն
 թողուլ զօրէնս, յորմէ չարչարէին Լղիսազար ծեր-
 քաջանայ և եօթն որդիքն թողաաց և Դմաոնի՝
 Լիւոր, Սակար, Խորէն, Խորսէն, Լմինազար, թա-
 րսիս և Պաղիգէ. առ որովք Սատթան քաջանայ ՚ի
 Սովղէիմ զեղծէ և Յուդա Սակարէ և վեց եղբարք
 նորա գինեալք և սաղաւարտեալք հալածէին զգօրս
 Լսորոց։ Լսա Լքտաշէս, Լքշակ մեծ, որ թագաւ-

որեցոյց Հայոց զեղբայր իւր Վաղարշակ ամն 22, մեռեալ է Սժրին:

Մատթան լեալ ամնոց 38 ծնաւ զՅակոբ, քաջա-
նայք՝ Յաֆաթան ամն 10, Շմաւոն ամն 9: Աստ
Վաղարշակ թագաւորէ է Հայո. թագաւորք 26
զամն 562:

Յակոբ լեալ ամնոց 60 ծնանի զՅովսէփ, քաջա-
նայք՝ Սիմէոն ամն 8, սաւ առաքեալ է Հոսի փաշան
սակի և ետ բերիւ տախտակ պղնձի է նշան ուխտի.
Հիւրկանոս ամն 26, Արիստարուլոս ամ մի: Սա է
վերայ քաջանայութեան թագ եղ: Աստ Արշական
Արշակակ, Արշէգ, իսկ է Հայո՝ Արշակ, Արտաշէս,
Տիգրան, Արտաւայ սահաւակեաց:

Յովսէփ առաւածաւ հայրն 41 ամնոց էր, յորժամ
ծնաւ է Սարիամնոյ տէրն մեր Յիսաւս Քրիստոս է
Իւթղէհէմ: Քաջանայք՝ Յաջաննէս ամն 27, Աղէք-
սանդրա կին ամն 9, Հիւրկանոս ամն 34: Այդ
թագաւորէ Հերովդէս պաղղղի, յորոյ յերեսուն երկու
ամին ծնաւ Քրիստոս, Աւգոստոսի 42, Արշաւարաց 24:
Հայոց Արշամ, որ հարկեաց Հռոմեացոյ, և Արգարս

ՅԱղամնոյ մինչեւ է ջրհեղեղն եւ ամբ 2262 *),
անտի մինչեւ յԱրթուհամ ամբ 1019, անտի մինչեւ
յեղն Խարայի յԱղիսարոսի ամբ 430, անտի մինչեւ
է Սարգսնի շինած տաճարին ամբ 480, անտի մինչ
է Սարգսարի շինած տաճարին ամբ 477, անտի
մինչեւ է ծնունդն Քրիստոսի 530, միանգամայն ամբ
5198.

*) Ի 2242 տեղ յաշարոյն — 525, տեղ յԱղիսարոսի ամբ 417,
տեղ յեղն Խարայի — 505, տեղ յեղն է Սարգսնի շինած
տաճարին — 480, տեղ է Սարգսարի շինած տաճարին 511,
տեղ է ծնունդն Քրիստոսի — 515, միանգամայն ամբ 5198, իսկ (?)
յաշար է յեղն Խարայի — 505, տեղ յեղն ամբ 417.

Մինչև ցայս վայր սաաջնորդ ունելով զնախապետս
և զթագաւորս՝ շարացարեցի ՚ի նոսա զպիտանիսն պա-
տմութեանցս, համառօտելով զմի ՚ի հարարաց. իսկ
յայտմ հեռէ անկաց ՚ի ծուփս խորհրդոց, զի ամենայն
աշխատութիւնք մեր վասն Հայաստան ազգիս և աշ-
խարհիս պատմութեանց են. սակայն զի ոչ են ՚ի բնէ
ինքնակալ իշխանք և թագաւորք մեր, հարկ է զի
ընդ որոց նեւամբ անկեալ կան զնոցուն թագա-
որսն շարացարել, որպէս զի մերն ամբողջ կ'լցի զկա-
րդն: Երդ որպէս ՚ի սկզբանն ՚ի Հոգեաց հեռէ հա-
ղանդեցան Հայք Եսորոց, յեռոյ Մարաց, Պարսից,
Մակեդոնացոյ, Երշակունեաց, Տաւկաց, Թուրքաց
և այլմ թաթարաց, սոյնպէս և երբեմն Հռովմաց,
յեռոյ Յունաց և այլմ պարս է զՀռոմս կարգաբա-
նել և զՊարսիկս:

Միածին Արդին ՚ի Հօրէ՝ և զի միածին որդի ՚ի մօրէ՝
՚ի Մարիամնոյ աստուածածնէ: Աթօրեայ թլփառեալ
՚ի բազուկս Հօվսեփոյ ՚ի Օւքարիայ քահանայտեանէ,
քատանորեայ ՚ի տաճարն ընծայեալ՝ ՚ի Սիմէոնէ և
Ղենայէ զօհարանեալ, որպէս ՚ի մոգուցն պատա-
րագոք պատուեալ, երթեալ Ղաղիպտոս և 500 բիւր
կուսս կործանեալ, և զպալատնին պատճառն պա-
տմութեան իւրոյ թողեալ՝ դարձեալ և ՚ի Վալիլիա
սնեալ, երկաստանամեայ ՚ի տաճարին վարդապետեալ,
երեսնամեայ ՚ի Հորդանան ՚ի Հովհաննէ մկրտեալ, և
ծիրանի բոցաբորբ բորբառով ՚ի Հօրէ և յարգիխա-

զայ աղանակերոյ Հօգույն վկայեալ, Դ Սուճարայ
ընդ սեռս առաւանդական մըցեալ և յազմեալ և նշա-
նօք բաղմօք բարեհաշակեալ, երկուտասան և եօթա-
նասուններկու աշակերտս ընտրեալ և նոքօք զտիե-
ղերս աշակերտեալ: Դ խանդապող Հրէից խաչեալ,
և Դ Հօգուփայ թաղեալ, զդժոխս աւերեալ և զորս
հաւատով զնա ծանեան ազատեալ, ո՛ մարդ մեղաւոր
ած պաշտեցեալ և ջ կոխարդ անդեղջ մնացեալ զնոսա
ոչ ազատեալ ինքնիշխանութեամբ յարուցեալ և
յոյս յանդիման յերկինս վերացեալ, զՀօգին սուրբ
յոսաբեալսն սուրբեալ, որք զերեսուն հազարս աշա-
կերտեցին Դ Հրէից և ապա ընթացան յալորսս տիե-
ղերաց և դարձուցին զազգս մարդկան Դ խաւարէ
կոտորաշատութեան Դ լոյս աստուածգիտութեան:

Թագաւորին յաւիտենից մատուցին մողքն զընծոյս
խորհրդոյ, Մելքան պարսիկ, Վարասպար հնդիկ,
Բաղասասար արապ: Ընտրեաց Ընդար առ Հիսուս
գիր աղաչանայ, և նա առաքեաց նմա զսրտակերն իւր՝
նկարեալ Դ դաստառակի, զոր յեայ Արիփտր տա-
րաւ Դ Կոստանդնուպօլիս:

P.31

Իւաչե Հիսուս յԱրուսաղէմ վան մարդկան:
Վիլին իմաստասեր և Վալիանոս բժիշկ:

34 P.41

Բառնարաս*) զԱճախօք դարձոյց, Ստոթէոս գրեաց
գաւեառարանն յԱրուսաղէմ երկայեցի բարբառով:

59

Սոֆն զոր ասաց Ընդարոս, Մարկոս գրեաց զաւե-
տարանն յԱղէքանդերիս լատին լեզուս:

49 P.48

Ղուկաս գրեաց զաւեառարանն Դ Հօմ և աւա-
րտեաց յԱճախօք սասրի գրով զՀակոբոս սղանին
Հրէացքն և զխաչն Քրիստոսի թաղեցին: Աերոն
զՊեարոս և զՊօղոս ազան Դ Հօմ:

66

*) P. Պէտրոս.

Բ. 72 70

Վ Եսպասիանսոս կոտորեաց զՀրէայսն և երարձ
զքահանայութիւնն և զԹագաւորութիւնն:

Բ. 86 96

Յովհաննէս զրեաց զաւետարանն յառաջ Դ Պա-
տմաւ, յետոյ յԱրեւոսս յաւարէն:

Բ. 182 89

Երտաշէս շինէ զԵրտաշատ: Սեկուծոս յաւարաց
խնամատակ: Երտաշէն ժողով Նիկիոյ, որ զՍարէլ
նորդեաց: Եկիւ զառ Սիմաքոս Թեոփորիան: Հի-
նդերորդ Թարգմանութիւն դատաւ յԱրիքով: Վեցերորդ
Թարգմանութիւն դատաւ յԱմաւոս: Եօթներորդ Թա-
րգմանութիւն արար Ռոպինէս Վեցիջէն:

Բ. 201 287

Թագաւորէ Տրդատ և շարչարէ զսուրբ Վրիդոր
ամն երկուս, և արկանէ Դ Վիրայն ամն 13, և ինքն
սպանանէ զսուրբ Հովհաննէսն ողիւ 36 և հարեալ
բարկութեամբ Դ Տեառնէ՝ յինի իող աւարս 75 և
բժշկի հոգեւով և մարմնով Դ ձեռն սրբոյն Վրիդորի՝
սրբոյն Ենակոյ և Ողոհեաց: Չեանողրի սուրբ Լու-
սաւորիչն կոթուղիկոս ամենայն արեւելից և հիւսիսի
և բերէ Դ Հայս զնշխարս Յովհաննէս և Եթանա-
զինեաց՝ աների իւրոյ և գնէ Դ յԱննակնեացսն և տայ
զանդին Դ ձեռն Սենորայ Եպիսկոպոսի: Եւ արար
զՏարոնոյ Պատմութիւնն: և Եթանակեղոս զՀայոցն:

Հաւատան յԱստուած Վիրք և Սիհրան Թա-
գաւորն Դ ձեռն Երեմեայ: Սեանայր Թագաւորն և
ամենայն Եղուանք Դ ձեռն սրբոյն Վրիդորիսի նոյ-
նալէս և մեծն Կատանդիանոս Դ ձեռն սրբոյն Սե-
ղեարտոսի:

Երթան Տրդատ և սուրբն Վրիդոր Դ Հոսմ Դ
աւետութիւն նոյա Եթանակեղոսն հաղարոք գնեն ուխտ
րնգ միմեանս երկու արքայքն՝ զարիւն Քրիստոսի
խառնել Դ մեղանն զի մի զրժեացեն: Ետան Հայոց
զձախ Ենդրէի և յԱրուստղէմ զսուրբն Յակոբ տեղի
իջևանի և զանարկոյ կուսացն և կանթեղ մի Դ վերայ

գերեզմանին Քրիստոսի: Իսկ իջումն լուսոյն խնդ-
րուածք է նոր լուսաւորչի: Իսկ ի գառնալն ի Հայս
հարկանէ Տրդատ զՀոնն ծագանածիդ, շինէ գրեթէ և
գաւրաւոյթն Պատնոյ, աւերէ զՀեկրատան, և շինէ
զՎապրէժ:

Մտղմն Կիկիոյ 318 հայրապետաց, որք նշովեցին 325 P. 330
զԱրիոս: Վիւս խաչին յԱրաւատէժ ի Հեղինեաց:
Շատուհ յարոյց հալածանս եկեղեցւոյ յարեւել:
Հովիւք թաղեցին զսուրբն Վրիդորս Լարեւան սուրբ
խաչին յԱրաւատէժ յաւառս Ախրդի:

Լնգրէսա զշարացրութիւն տոմարացն յորինէր 352 P. 351
զերկհարիւրակն: Շինէ Խոտրով զՎուինէ Սոխէս
և Պանիէ 3870 սրբովք կատարին ի Վիգափայտն:
Լրանինի բնթերցուածն: Պատ և Լթանագինէս կա-
նաճիք և սրգւովք ըմպին յեկեղեցւոյ: հուր անկեալ
ի վերուստ անդրնդաւոյց արար զնոսա զամենեւին:

Սուրբն Եւրակո կարգեաց ի Հայս 900 իշխանս 366 P. 370
բարձիւ շորս հարիւր եպիսկոպոսունս և երկու հազար
վանս Լարեւցան զորք հրեշտակաց՝ զնալով ընդ երկինս:
Լստատաւածարանն, Լարսեղ, Երասային, Լալիփան,
որ յայտնեաց զագանդս մինչ ի Քրիստոս և ի Քրիս-
տոսէ մինչև ցինքն:

Մտղմն Կատանգնուարոյի 150 հայրապետաց, որք 381 P. 396
նշովեցին զՍակեղոն: Ծնաւ յԱնտիօք մանուկ մի
մուրջօք, շորսանի և շորսնեանի: Վերութիւն մեր
աղգիս ի Շատահոյ և ասկերաց թաղաւորացն:

Տեսնէ սուրբն Սահակ զաեօիլ ապագայիցն: 402 P. 410
Հեմաւուս ծնաւ օղոյ թ զլիւի ն ձեռնի, թ տարի
ապրեցաւ և ն օրով մինն մեռաւ յետոյ: Լստ Սակի
բերանն, որ արար երկօտաւան հազար ծառս, որ եւն
ութ հարիւր գիրք: Հայտնեցան նշխարք նախա-
վիպին ի ձեռն Ղաւնկիանօսի քահանայի: Լթաղի

- Ըղէքսանդրացի յօրինեաց զցանկ ստաքերոյն և զգործոցն թագաւորքն Հռենաց և Պարսից բաժանեցին զաշխարհս մեր ի վերոյ ինքեանց :
- P.431 439 Սկիզբն զպրութեանց հայ զրոյս ի ձեռն որոցն Սահակայ և Սեբաստաց, որք վաթսուոն աշակերտք աշխատեալք թարգմանեցին գամենայն Հին և Նոր կտակարանս : Կատարեցան աշակերտքն Սաշացի Մատթարլուրն :
- P.438 431 Վաղոյն Լսիեսոսի երկու հարիւր եպիսկոպոսաց, որք նդովեցին զԵկատոր : Սուրբն Սարաթայ շինէ զՍուֆարդին և ժողովէ զ285000 որոց նշխարս :
- P.460 449 Վաղոյն Լսիեսոսի վասն Փլարիանոսի : Մովսէս հայոց պատմադիրն : Սրն Պարսում որ 54 ամ ոչ նստաւ :
- 452 Բարձաւ թագաւորութիւնն Ըրչակունեաց և քահանայապետութիւն յազգէ որոցն Վրիդորի : Վերափոխումն նշխարայ Ոսկերիանին : Հայտնեցան Ընա նիւրքն ի ձեռն Սալխութայ : Շինէ Ընասող զԿարնոյ քաղաքն հրամանաւ փոքուն թէպոսի :
- P.472 Վաղոյն քաղկեդոնի վեց հարիւր երեսունեւեց եպիսկոպոսաց : որք նդովեցին զԼատիքէս : Վիւա զիւրոյ Կարապետին յԼմեսիա : Կատարումն որոց Վարդանանց : Հրացրեացք ի Կոստանդնուպոլիս ի ծովէ մինչև ի ծով : Մին ամիս զգ ժողի տեղեաց թիզ մի ի քաղում տեղիս հուր վայթեցաւ և փողանման ամալ լուսաւոր երևեցաւ զաւարտ քառասուն : Սուրբ Էջմշանիկ նահատակեցաւ և Ընդրէաս զԵրեսնոց խաչն ի Սպեր տարաւ : Պարտաւ շինեցաւ ի Վաչէէ աղբայէ :
- (167) Լգիա Վառնիկ զնշխարս որոցն Վրիդորի : Սուրբն թաթմալ և Վարսա և թաթմա : Պատի կաթոզիկոս պարսից : Պիլծն Բարձումայ, որ զ7700 եկեղե-

յախանա կոտորեաց: Վախժանկ զրաց թագաւորն
 զՏփխիս շինեաց: Սուրբն Միսէան սիւնակոնն: Լստ
 Վաչագան զնշխարս սրչոյն գտանէր, և 365 եկեղեցիս
 շինէր: Սուրբն Շուփհաղիշոյ: Լղիշէ և Վազար
 ժամանակադիրք: Կիկոպօլիս և Կիկոմկիս կործա-
 նեցան շարժամբ: Լստ սուրբն Լորիցակ: Տեառնթագ
 և Վասակ և Վահան կատարին: Տակոյր սրձեցին
 արար 700 ճառս:

Կաւառ 400 կոյս աղջիկ զօհեաց Ողի կոսց իւրոց: 520 P. 520
 Հուր անկեալ յԼնախօք պրեւոյ զարքունիան և վեց
 սր ոչ շիջաւ: Պիւտ նշխարաց թագէտսի առաքելոյն
 և Սանդըխոյ կուսին Ի ձեռն Կիրակոսի: Բարսեղ
 ձօնն յաւսերս Երեսնսի շինողի, որ եօթն անգամ
 ետես զԵրիտասաւս սա սրբազրեւոյ զշարակնոցս, որ
 ձօնընախ կոչեցաւ: Մարգամազ սաստիկ: Լնյացս
 եղև ջուրն սելովամ յԱրաւսաղէմ հնգետասան ամս:
 Հուր երկնոցին պրեւոյ զբալքաք: Լրեւեցաւ Ի
 Կիլիկիս կին մի, որ գիրկ մի երկայն էր քան զամե-
 նոցն մարդ, անկեր և անխօս, և Ի կուղպակսն մի փող
 աւնոցր, եկաց բազում ժամանակս և անյայտ եղև:
 Լցաւ երկհարիւրեակն Լնդրեւոսոյ Ի մարտի 25 և
 յապրիլի 4 չկարացին գնալ, ուր սկիզբն էր, զի իճն
 լրմունք Ի մէջ էին: Լսդա խափանեցան և խնամաւնք
 ժամանակին կարգեցին զթուական Հայոց:

Ակիզբն թուականին Հայոց:

Սրբոյն Մովսէսի կաթողիկոսի հրամանաւն՝ Տա-
 րոնացին Լթանաս Ի Վլակայ վանոց արար զառմար
 Հայոց: Ի պլիթ թվին ասորոց, և զմձթ թվին երրա-
 յեցոց և յի թվին Հոռամոյ և Ի իզ թվին եգիպտա-
 ցւոց, և Ի թ թուին եթովպացւոց և Ի. . . թվին
 արարացոց. . . թվին մակեդոնացւոց, Ի ի թվին Հայոց,
 սկսաւ թուականն տաճկաց:

552.]

P. 553 A. 1.

Խաւարեցաւ կէս արեգականն 10 ամիս :

Լըրեի Մազմէտն :

611 A. 60

Լըրիստասան հազար Հրէայք գնան առ նա՝ տա-
նելով զՎիրս ծննդոց :

Կամեցաւ կայսրն Հերակլէ կռուել ընդ Մազմէտի :
Լըին այր մի առ նա և երեւր նմա զՎիրս Հեմինդրոսի
և Տէմինդրոսի^{*)}, յորս կայր զըեալ, թէ 240 ամ առեալ
է նոցա իշխանութիւն :

Լըճէշ առաւ Դ Տաճկաց :

Վիրք Դ բաց կացին Դ միաբանութենէ Հայոց : 615 A. 74

Սաստիկ սով և սուր յՂաւանա :

Տէր Վիրոյ կաթողիկոս :

Տէր Կոմիտաս մեծայոյց զվկայարան սրբոյն Հոփ-
սիմեաց :

Տէր Լըճ ընդարձակէ զվկայարան սրբոյն Վայիա-
նեաց :

A. 88

Լըճ Տաճկաց Դ Հայո :

ժողով Կարնոյ քաղաքի և Լըճայ հաւանիլն :

Սոֆն սաստիկ և հողմն քակիչ ընդ ամենայն երկիր :

Բարձան Թաղաւորք Պարսից՝ վերջինն Հազկերս, 637 A. 100
որք տիրեցին զամն 418. Թաղաւորք քսանեւորք :

Տաճիկք առին զաշխարհակալ իշխանութիւն.
զՎստին հառ Տաճիկն և 1200^{**)} կոտորեաց Դ սուրբ
Սարգսին Պատերազմ վասն նկարեալ եկեղեցւոյ, զոր
եւոյժ Հովհան Մայրավանեցին :

Շինողն Եւրակէս շինէ զառապարի սուրբ Վրիգորն՝ 641
զղարմացուցիչն տիեզերաց, որ քակեցաւ Դ Տաճկաց :

Լըրեցաւ խաչն Վարազայ Դ ձեռն Թողկաց :

A. 118

Փիլոն Տիրակացի :

Հակոբ Ռազայեցի տրար զնոր Թարգմանութիւն :

*) P. Դ ջինդոսի.

**) P. 12,000.

Հաւատան Հոնք յԱստուած Ի ձեռն Խորացելիս
 Լնանիա վարդապետն արար անշարժ տամար:

Պրիզոր իշխանն շինէ զԱրուծոյ եկեղեցին և աւեր
 Երեսն զՆազուանայն:

Հողմ սաստիկ եւ Ի հիւսիսոյ, փռոյց բաղում
 եկեղեցին և շրջեաց դանտաւս:

A. 130

Երեւոյաւ ասող մի գիտաւոր՝ ճշան սովաւ և սրոյ
 և մեծի սասանութեան:

690

Տէր Պրիզորէս Մշարունեաց եպիսկոպոս, արար
 զԵնթերցուածոյ մեկնիչն, Ի խնդրոյ Երեսն հի կամաւ
 բականի:

Տաճկունք բարձին զգատկերս Ի դահեկանէ և
 զրով զրոշմեցին:

Եւսել և Միհր Թագաւորք Սրաց հարին զՄըր
 աւանն մերձ Մնակոր բերդն. իսկ Եթնակնեան
 գետն տարաւ Ի սաճկաց 23000 մարդիկ և 35000 ձիա,
 վասն որոյ հաքաշիւծղալ և ցիւննիւծղալ ասին:

A. 150 696

— Հայր Սողամոն արար զտոնականն Ի Մաքենիս:
 Խլաթոյ ծովն սառեաւ: — Զսուրք Պրիզորի
 վանքն պրեցին:

Մահմէտ զՍեան էաւ:

Եւսա զՎարսնից սուրբ փրկիչն շինեաց:

A. 160 704

Կամ տալիս պահպան զհայոց իշխանն պրեաց՝ ութհաւ
 բիւր Ի Եսիքաւան, և չորս հարիւր Ի Խրամ:

Երդլաղիզ շինեաց զՎաւին. Սուլիման զՎարրաւնդ
 քակեաց, և պլ շինեաց:

A. 170

Շամսը Հեշմը հրամանաւ Հերթն եկեալ Ի
 Հայս աշխարհադիր արար:

Սովն սաստիկ և ջնջումն պատկերաց յեկեղեցոյ:
 Մահն Եւսոյ և խոզապաւնութիւն:

Եղիտ օրէնս եգ՝ ոչ բմակել հաճի գինի:

719

Յովհանն Օնեցի արար ժողով Ի Մանագիւրս

և եհան զհոռոմն և զհայսն իւր ՚ի հայոց: Սոք տա-
տիկ, և խորան զՍաքենացոյ սուրբ ուխտն պրեաց:

Տփհեղեղն զՍուհայ տարաւ:

Սարգամահն:

Սպոյ Չորոյ բնկմամն:

Իգորութենէ խաչին Քրիստոսի 50 բիւր տաճիկք
ծովասոյղ եղեն ՚ի Կոստանդնուպօլիս, և արծակեցաւ

A 194

Սպիւմ ՚ի Լեոնէ պատմել զփառս Քրիստոսի:

Սահան զողթնացի կատարեցաւ:

737

Տափր շինեաց զՆաղատո քաղաք ՚ի վերայ
Տիգրիս գետոյ:

Շարժն ահագին, որ թուոյց զդեղն ՚ի թափօրա-
կան լեռնաշղթան, և բազում քաղաքք և գետք
և դաւառք փլան: Լըկու նոր աստղ երևեցան՝ մին
յարեւելք և մին յարեմուտք: Լըկու ամիս օդդ փոշի
տեղեաց թիղ մի: Լղեն ցոլմունք ահագին աստեղաց
և շարժ սասափի:

A. 200

Լաղլւայ զերեք տարւոյ մեռածին հարկն ՚ի կե-
նդանոյն խնդրէր բռնութեամբ, և հատաւ յամենայն
յաշխարհէ ոսկի և արծաթ:

758

Մեռեալք ութ յանկարծակի յարեան և սչինչ
խօսեցան:

A. 210

Լին մարախ բազում և կարկուտ մին հինգ լիար,
և փլոյց շինուածս բազումս:

Կապիկք կատարեցան և բազում փեսս արարին:

Լըկեցաւ կին մի ՚ի Բուքրայ, որ ՚ի ծնէ կաթն
ոչ եկեր և ոչ պլ ինչ կերակուր:

Ստեփանոս Սիւնեցին, տէր Լաիւրեմ, Լնաստաս, 771 A. 220
Խաչիկ և Դաւիթ վարդապետք մեծիմաստք:

Օճաղինա, զթալին և զԼընի կոտորեցին տա-
ճիկք և զերեցին. զՍուշեղ, զՍամուէլ և զպլ
ադատագունդս հայոց կոտորեցին ՚ի գատկին:

A. 230 781

Աստ պատերազմեցան սաստիկ մոգք և տաճիկք :
 Ի ևսն տաաքեաց առ Սահադէ գգիրս յանէսի և
 յամրէսի :

ՅՈւսայ գտաւ տապան մի հրէի և հաղար ամոց
 գիր Դ վերայ, թէ «հաւատամ որ Քրիստոս Դ կուսէ
 ծնանելոց է և լոյս նորա ծագէ Դ վերայ իմ» : Եւ
 նորէս և Դ Կոստանդնուպոլիս գտաւ տապան մի մա-
 րմարեաց և գերաւ Դ վերայ. — «գինչ սգուա է
 ծածկելոց գիս, գի յաւարս Կոստանդեաց և մօր նորա
 Հեղինեաց արեգակն տեսանելոց է գիս» :

A. 340

Պանդալեոն քահանայ գտաւ զպատմութիւն մտաին
 Պեարոսի տաաքելոյ :

791

Սահակ և Յովսէփ Դ Կարնոյ քաղաքն կտա-
 րեցան : ՅՅգամոյ ց, Դ քնէ պք, հայ թիւն միւթ :

Սահար կրօնաւորն դարձոյց զամիրսցն :

A. 250

Խաչնամահն սաստիկ և սոփն ընդհանուր, մեկ որն
 3000 ոգիք մեռան Դ Կարնոյ քաղաքն :

Լէկն թշնամին յԱսիի դուռն և առան բաղում քա-
 ղաքք :

Իբրէհիմ թագաւորեաց Դ Տաղատու :

Ի Խատան գտան բողոսմ կապաշաք :

Շարժն տհազին, որ լերինքն Կողատու յիրար հա-
 տանէին, փլաւ լեռան մի և արգել զԼսիրատ գետ օր մի :

Լալիկուոյ ջանոյր զՄշոտ իշխանն քաղկեդանիկ
 առնել, իսկ Տուրէտ վարդապետն տաաքեաց զԿանան
 սարկաւազն իւր, որ յողթեաց Լալիկուոյ և մեկնեաց
 զաւետարանն Յովհաննու :

Սաբի ամիրայ *) զվանորայն հայոց և զամեծայն
 եկեղեցիս կողուպեաց և Դ Տաղատու յղարկեաց զու-
 սկին և զարծաթն :

*) Ի. Սաբի ամիրայն :

Ամբաստ Աքլարսոյ. սա է նախնին Թանդրակեցոյ
աղանդին:

Յառաքառ տէր Վառթի Փարաման քահանայ Կա-
կաղեցի որոշեալ ՚ի հայոց՝ ՚ի Վիրո դարձոյց զՆՅՈ.
նդէացիան, այս է Նճաղն, որ կան այժմ ՚ի հասումս:

Նոյն Անդրիանուս ընկեց արտաքս (զձուկն) քա-
ռասուն գիրկ երկացն և նոյնչափ լայն:

Ապուսասլէ կառ զԱճուրիս, ուր կայր հազար
վանք կուսից, զորս ետ զօրայ խրոյ:

831 A.280

Մահադի եկն ՚ի հայս Թադաւորեաց. իսկ Սահակ
Իշխանն հարկանէ զնա և սղանանէ զօրօքն, նաև
զղօրովարն տաճիկ Հասան:

Ի ինի անձրև 40 տւր, և վիշապածուկն մի ելանէ
՚ի Կարիսիան ծովէն և ուտէ զամենայն ձկունս Կուր
գետոյ:

Վառարթ՝ որդի Ապուսասլայ տաճիկ եղ օրէնս
քրիստոնէի ոչ բաճնալ զմեռեալս և ոչ խաչ վարեւ,
կամ ժամ հարկանել, և ոչ խող պահել:

Աստ Թամամ սուտ ռասուլն, և մարախ ճնճղկի
չափ, որ եկն ՚ի Խաղրաց:

Նօրն և Վապօքն քրիստոնէոյ եղեն:

841 A.290

Վաւրգի՝ որդի Օւաքարիս Թադաւորի, զնոյ ՚ի
Բաղասատ հրաշաղան յարինուածովք:

Սասնեցիք զԱպուսէթ սղանին:

Երեւցաւ հուր երեք գիշեր:

Եկն անձրև, որ կեղևէր զձառս և բերէր քարինս:

Սաջոր ամիրոյն էառ զՄ՝ծիթայ և կոտորեաց զխաչն

Վաւնեայ:

Շապուհ արծրունի նահապառիկ ՚ի Բաղասատ:

851 A.300

Բաւղայ կալեալ զամենայն իշխանս և զաղաստ
հայոց՝ սղան, զկէսն մարմնով և զկէսն հոգւով:

Օգտարիա կաթողիկոսն Դ միում աւուր բնկալաւ
զսարկու աղութիւն, դրահանայութիւն, զեպիսկոպոսու-
թիւն և զկաթողիկոսութիւն:

Բարձաւ վարագոյր եկեղեցեաց հոռմի. զի Դ
կոստանդնուսոյն զի եպիսկոպոսք նստան կաթարդք
և կոստաշաք և սուտ պատարադ առնէին:

Շարժ յաղու հայսն, որ Դ Վախն մեռան Դ միում
զիշերի երկոտասան հազարք:

Վասիլ կայսրն առաքեաց Մշոտ իշխանին մասն
Դ տէրունական խաչէն և զիւր Դ Փաւտ պատրիարկէն:

A.320 871

Յիսէ՛ Դ եկաց որդին, ետ ալամ և խաչ Դ վերաց
Օգտարիա կաթողիկոսին:

Նիկիոն երեւ Դ հայս զհոռմայրի սք նշանն, և
զայտահարի զրոյցն, զոր բժշկեաց սւրբն Վրիգոր:

Համամ, որ և Յոհաննէս Բագրատունի, մեկնեաց
զԱճախն և եզ զվերջի գուրդայսն Դ զԼուի Սաղմ-
ոտացն:

A.334 885

Թագաւորեաց Դ Հայս Մշոտ Բագրատունի յեա
434 ամաց բառնալոյ Թագաւորութեանն Մշակունեաց:

Լստ հոյր Վողիկ, հոյր Մհարոն, տէր Սաշտոց,
որ 40 ամ հոյց ոչ եկեր:

Շարժուհ Բագրատունի պատմագիր:

A.350 901

Տէր Յովհաննէս կաթողիկոս պատմագիր:

Բարձաւ իշխանութիւնն առնեաց և զօրացաւ Թուր-
քման Սալչուքն: Լք յիսուն իշխանք սասնցիք՝ նե-
ղեալ Դ Թուրքաց գնացին Դ Վիւլիկիա և Մատածով
տիրեցին սակաւ սակաւ:

Շարժ սաստիկ Դ Թրակիա, որ պատառէր զերկիրն
և դրազում եկեկեցիս զլանէր:

Լլանէր Թաթարն Դ Վարազուհայ. ասէն, թէ
սպիտակ շուն առաջ նորդէր նոյա և զմօլորեալսն հա-
չեւով դարձուցանէր, մինչև հասին Մարաղ:

Թագաւորն Սմբատ փեղեբակաւ շինեաց զԱՅԻ
քաղաք, որ թարգմանի Խան, սա կալաւ զՍուրբանն
և ծամեր եւս առնել Տաճկաց որպէս կանանց: Կալաւ
և զՎեմեօրն թագաւորն Վրաց և զբաղում Վրացոյ
ձեռսն իտպեաց, ուստի և ԱՅԻ-Վանուանեցան: Օչսա
խաչեաց պիղծն Յուսուփ Ի Վաւին և կատարեցաւ
մարգարէութիւն Սոփսէսի Խորենացւոյն, որ ասաց,
«Տագրատունիքդ թագաւորէք Ի Վաւին»:

Յեւ սորա թագաւորեաց Վագիկ արծրունի, որ
զկղզին Աղթամար քաղաք շինեաց:

Թագաւորեաց Աշոտ երկաթ:

921 A.370

Վաւիթ և Վաւրգէն իշխանք կատարեցան Ի
Վաւին: Աշոտ թագաւոր շինէ զԿարսուց կաթուղիկէն
և զԿարսն ջաճորն, զԿապուտքարն, զՎագրավանս և
զՀոսամսի վանս: Սա եհար զՎերն Ի Կարս և
զԹաս զլիւոյն յոսկի կալաւ և նովաւ բմակեր գինի:

A.380

Տէր Անանիա կաթողիկոս զԱխենեաց եպիսկոպոսն
ընդ բանիւ արար և յետոյ արքեպիսկոպոս անուա-
նեաց:

Խոստով անձեացեաց եպիսկոպոսն արար զմեկ-
նութիւն Աղթամատուցին, զոր գրէր Սահակ որդի
Իւր:

Շինեցան Հաղպատ և Սանահին Ի Խոսրովանոյշ
թագուհւոյն:

A.417

Ատո եղև սկիզբն թագաւորեաց Տագրատունեաց
Ի վերայ Վրաց, զի Վաւրգէն Ի Վիրս և Սմբատ
եղբայր նորա Ի Հայս թագաւորեցին: Սա զԱնուոյ
պարիսպն ամրացոյց և զմեծ կաթողիկէն հիմնարկեաց:

981 A.430

Վահրամ իշխանն զմարմաշէնն շինեաց:

Ատո Աղուանից պատմագիրն Սոփսէս Կաղանկա-
տուացի և Վրիգոր Նարեկացի և Ռիստանէս պա-
տմագիր:

Պատիժ կուրացազատն էառ զՄանձկերաւ և Պար,
րիէլ որդին Չաղնդարայ եհար զՄամլան յԱղա-
հունիս:

- A.450 1001 Շինի սուրբն Պրիգոր աննման ՚ի յՆի, որ պիտ
հաճեցեալ է: Շինի և Հաւուց թառն ՚ի Վէո-
րգեայ իշխանէն Քեզույ:

Ըստ Ստեփաննոս Լսողիկ սրտմագիր և Լսիտա-
կէս Լատարիկերտացի և Սամուէլ հայրն Կարմեջա-
նորոյ դաժնացուցաին յորինէր և սուր հայրն Լսամ
վարադեցի զհոռմագիրն կարգաւորէր, իսկ հայրն
Սիմէոն արար զԼսամագիրքն հարիւր և մեռաւսան*)
Ճառ ՚ի խնդրոյ Սենեքերիմայ՝ թագաւորին Վասպու-
րականի:

Տիմութ վարդապետն արար զմեկնութիւն Լսա-
րածոյ:

Կատրամիսէ թագուհին կատարեայ զկաթողիկէն
Լնոյ:

Սմբատ Սագիստորոսն շինեայ զԼքնայրն:

- A.460 1011 Շարժ սաստիկ յառաջաւորին, ընկղմեցաւ Լզ-
նիւց ողջոյն, և մնաց միայն տունն Կիրակոսի ողորմա-
ծին: Բազում եկեղեցիք և բերդք տասալեցան:

Հուր անկեալ յՆտիոք այրեայ զեկեղեցի Վու-
կատու աւետարանչին:

Տուզրիլ Սուլտանի սպասաւարն Քրիտարի էառ ՚ի
Հալապոյ և ՚ի Վանշիսոյ մինչ ՚ի Քաղկեդոն և ՚ի
Տրապիզոն:

Իսկն Խոսրով՝ թագաւոր սլաւսից, զարմացոյց զաշ-
խարհս իմաստութեամբ իւրով, — սա քրիստոսանէր և
տոնասէր էր, եւ թագաւոր ՚ի Հայս և հնազանդեայ
զՎիրս:

*) P. 151.

Ի Տրսպիզոն յառաջ Հայտնութեան հանդիսացաւ տէր Պետրոս կաթողիկոսն: Սա շինեաց զԱռաւորի և զՇատաքար:

Վէտան Սարգիս՝ շինող բերդից և վանորէից:

Ի հոկտեմբերի երեքն յերեկորեաց երկինք պատռեցաւ յեղրէ յեղր և անդունդք դռչեցին, և արձակեցաւ սատանայ ի կապանաց մկրտութեան Քրիստոսի:

A. 477

Աքեզակն խաւարեցաւ ի քաղոցի 13 յուրբաթու 1031 A. 480
 ի միջօրէի և արձակեցաւ սատանայ ի կապանաց խաւելութեան Քրիստոսի:

Ազրիաս իշխան երկուստան հազար հեծելի...^{*)}
 Սա շինեաց զԿեչառուս և եհան զառուն Լըւանայ:

Օկրափի կայսրն կուրացոյց կինն Միկայելի, և ի տեղն գտին քար մի և ի վերայ զրեալ, — «Թէ ասա թագաւորն խաւարի»:

Առլիման թագաւորեաց ի վերայ Հայոց և Հոռոմոնց և զսուրբն Պետրոս յԱնտիոք մկիթ արար, և այս եղև սկիզբն իշխանութեան տանն Վանիշմանայ ի կատարագովիտ:

1041 A. 490

Մանամանն երարձ զթաղաւորութիւնն Բագրուատնեացի որք 10 Թագաւորք կալան զամս 160:
 Սոյնպէս եհան յաշխարհէս մերմէ զկաթողիկոսն տէր Պետրոս և նաացոյց ի Սերասախ, և անտի և սցսր ոչ եկն առ մեզ կաթողիկոս: Իսկ ի զարմէ բագրատունեաց մնացին ի Վիրս և ի Սաճնաբերդ և ի Կոր բերդ, որք կալան զբազում գաւառս և շինեցին բերդս բազումս: Իսկ Մանամանն, որ կալաւ զՎաղիկ Թագաւորն՝ եւս զիշխանութիւն երկրիս Վրիզորոյ Մագիստրոսի, որ շինեաց զեկեղեցին Կեչառուայ: Սա

1045 A. 493

*) Պակասին է-տե-ն էնէ.

է որդին Հորում Վասակայ՝ շինողին Բջնոյ, Կայենոյ
և Կայծոնոյ, զոր յանդէտս սպանին ի Սերկիւլէ։

Եւստ աիւրեցին Կիւլիկիոյ Ռաւբինեանքն, զաս-
տրար Եւստուած զրկելոցս, զի Հոռոմն երարն զմեր
Թագաւորութիւնն, իսկ Եւստուած զերկիր նոցա եւս
Հայոց, որք և այժմ Թագաւորեն ի նմա։

A. 500 1051 Հովհաննէս վարդապետ Տարոնեցի արար Պա-
տմութիւն Բաղրատուհնեացն հրամանաւ տէր Պետրոսի
Բագարատ Թագաւոր Վրաց էառ զՏփիսի ի
Զաիրայ օգնականութեամբ Վազկայ Թագաւորին Կա-
խեթոյ՝ որդոյ Հովհաննէս Թագաւորին։

A. 510 1061 Բաճակալն Եւի արմնի առլանն ի Կարնոյ քաղաք,
որ ի ծագել արեղականն մարդ սպանանէր և ի մաա-
նել արևու բնդ կուսի ննջէր։

Հոնք զՎանձակայ դաշտն կոտորեցին և Եւր
Եսլանն զԵնի գերեաց և կոտորեաց։ Սաւր հայրն
Վարդիկ եկն ի Սպերոյ առ Վազիկ Թագաւորն Վա-
նանդոյ և շինեաց զՎանկոյս և ետես զՔրիստոս ի
կերպս ցաւալից ազբատի։ Եւս Վազիկ զԿարս ի
Հոռոմս եւս և էառ զՀամբնդաւ և անդ կաթողիկոս

A. 520 1071 ձեռնադրեաց զՎկայսեհրն։

Օ, Օնջիւ իշխանին դաշքն հոնին Տաճիկք յԱ-
րուսաղէմ և նա տարեալ զաչս ի Հոռոմ եցոյց Թա-
գաւորացն։ Իւ ժողովեալ եօթն կամուսնք եկին և
հարին զՏաճիկն և Թագաւորեցին Երուսաղէմի Սա-
մուն, Պայմունն և Կոնստփրի և Տանկրի զամս 200
մինչև ի Սալահատին։

A. 530 1081 Միաբանեցան Թուրքն և Տաճիկն և զազապետն
իւրեանց եղին ի Բաղդատ և Էմլիք անուանեցին,
պսինքն է՝ յեանաւնաց Սահմետի։

Կոնստփրի իշխանն 30 ձիաւորօք եկն ի Հոռոմ,
յԱրուսաղէմ և զգեցաւ զգետս կրօնաւորութեան, և

յետոյ հարկեալ ՚ի սրաւրիարդէն Արուսաղէմի՝ զգեցաւ զրա՛հ և կռուէր ընդ անօրէնս : Այս եղև սկիզբն արրազան աղգին ֆրերայ, որ առին Էջմշի :

Իշխանքն հայոց զօրացան ՚ի կիւրիկիա և առին Ղլսաւատանէքն և զՄարաշ և զԲէհնէնի :

Գող վասինն էառ զԲեսոն և զՌաբան :

Թագաւորն հայոց կիւրիկէ վրաց թագաւորն Վեմեարէ և կաթողիկոսն Հայոց տէր Րաբսեղ զնոցին առ Մելիք Շահ սուլտանն և դարձան պատուով :

Դաւիթ թագաւորն՝ որդին կիւրիկէի շինեաց զԼոռի և զայլ երկոտասան բերդս : Իսկ կիւրիկէ՝ որդին Վաւթի ետ ձեռնադրել Հովսեփայ Աղուանից կաթողիկոսին գտէր Րաբսեղն և զգրան երէցն խր՝ զՍարգիս ետ ձեռնադրել Կոխիսպոս Հաղբատոյ և յայնմհետէ եղև ամուսն : Իսկ Բջնոյ ամուսն ՚ի տէր Պետրոսէ եղաւ յառաջ :

Ակիղբն նոր թուականին որ կարգեցաւ ՚ի Հռօզհանէս վարդապետէ Հաղբատապոյ, որ Սարկաւաթ 1085 A. 634 կոչեցաւ : Սա արար անշարժ ասմար քսաւ այլոց աղգոց *) և Ազև պատերազմ թաշնոց յերկրին Ամթոյ, կռուենք և արադիլք եւ Է դեսպանք առաքելն, և յետոյ կռուեալք յաղթեցան արադիլքն : Թագաւորն Պիծենկոյ 600 հազարաւ եկն ՚ի վերայ Ալեքսին, իսկ քրիստոնեայքն 8 օր աղօթեալ կոտորեցին զնոսս :

Սուքման ամիրայն՝ կարուց Կոխիսպոսին ուրանալ

*) P. Հեաղազ ՚ի Բաշոյ 28՝ յայտնութիւնն է 3 հինգից 6՝ փնէ ընդ ասուլն է՝ արեգի 12՝ փորտն 80՝ ասեթեոյ, անիկէ 7՝ անկառօնէ 3 արեգի 17՝ ելատիւ 3 արեգի 18՝ ամուսն ևստապիւ 7՝ աստապիւ 5՝ ասեթի Էջմշի 9՝ արաւն արեգ 9՝ յեաղապ Էջմշի 10՝ արաւն Բաշոյ 10՝ յիւսն 21՝ յայտնութիւնն Էջմշի 10՝ արաւն :

եա, զի տնչափ ոսկի խնդրէր: Սա ազքատացոյց զա-
 շխարհս հացոց անչափ հարկիւ:

A. 514 1094 Սկիզբն շրջանի հինգհարիւրեկին: Սով սատարիկ
 և հարկապահանջութիւն ՚ի Հայս:

Փալատն ամիրայն առաքեաց զՍատակ Պահլա-
 ունին՝ զորդի Վրիգորի Մագիստրոսի բազում զորք
 ՚ի վերայ Րազարերոյ, որք խաբէութեամբ արանին
 զԱնեքթարիմ արքայն հայկազն և առին զերկիրն Սի-
 նեաց: Լաւն եղև սկիզբն տիրելոյ Տաճկաց ՚ի վերայ
 նոցա:

Փռանէք անհամարք զիմեցին յարեւլս օդնել
 քրիստոնէից, իսկ անաստուած Աւետիքն բազումս նե-
 նգեաց նոցա:

Տաւն ազգք ծուռ զառիկ արարին վաւն պատա-
 ումանն իրիմնի:

A. 550 1101 Երեւցաւ աստղ նիզակաձև ՚ի բազում աւուրս:
 Սատիւն և այլ իշխանք Կիւիկիոյ տարան աղա-
 չանօք առ ինքեանս զտէր Վրիգոր կաթողիկոսն:

Հառաւ ճրագալուցին ոչ վառեցաւ լոյսն յԵրու-
 սաղէմ, զի փռանկն զսպասաւորութիւնն կանանց էր
 տաւեալ:

Խզիլն կատ զՍոսի, և զՀաղբատ և զՍանահին
 այրեաց:

Թորոսն էաւ զՄանգայն և սկսաւ զօրանալ:

Շարժ եկն ՚ի Խորասան, զմզկիթն և զ60,000
 մարդ և կին ՚ի վայր տարաւ:

Ըստ Մարկոս ձգնաւորն ՚ի լերինն Կանկանատ 65
 տմ հաց ոչ եկեր: Սա ասաց թէ յաճախեն չարիք
 մարդկան ՚ի վերայ երկրի, աւերին և փակին դրունք
 եկեղեցեաց և Երուսաղէմ զարձեալ առնու թուրքն
 որ և եղևն իսկ: Հոսով արեղայ միջնապաշտ մու-
 րեցոյց բիւրմի մարդ:

Զմեռն ՚ի մթին զիշերի որոտաց սաստիկ և անկաւ հուր ՚ի ծովն Խլաթոյ, և մեռան ամենայն ձկունք և ծովն անկաւ զցամաքս և դարձաւ յարիւն:

Ապա՛նաւ Խըղիւն և մեռաւ Ս'անուշէ ամիրայն Լ'նոյ:

Ս'երժեցան ՚ի հայրենեաց որդիքն Աիւրիկի թաղաւորի:

Ս'եռաւ Սարկաւադ վարդապետն և Քէորդ վարդապետն Ս'եղբիկ, որ զԽրազարկին կարգն սահմանեաց, և Ղաւիթ վարդապետն Լ'լաւկայ որդին, որ զԿանոնքն բացայայտեաց:

Ըմրոխեցաւ Թաղաւորութիւնն Թուրքաց ՚ի Խաբասան և դարձեալ զօրացան Տաճիկք:

Յամառն կարմիր ձիւն երեկ չորս մասն:

Լ'նձրե եկն ՚ի Պաղեստինէ և ՚ի նմա կաթիլք արեան, և ցօղ առաւօտուն արիւն լինէր:

Ղաւիթ Թաղաւորն վրաց եհար զԼիլղաղի և զՄէլիքն և հառ զՂաղ, զՏէրուճական և զԼ'նի քաղաք:

Սուլթանքն Խորասանայ Լ'նէն կոչեցան յԼ'լաւկաւկէն ՚ի հետ:

Ըբղմուճիք յԼ'լի ազգէն են, որք զնային փախստական ՚ի խալիփայ եղբօրէն խրեանց, անուանք նոցա՝ Ըբղլւայ և Սամուճայ, տարան երկու զիրք զՍեմիայն և զՔեմիայն, և տըլբամով և ոսկով թաղաւորեցին յարեմուտ:

Լ'պլսուար երեւ ՚ի Խլաթոյ զսակի նալն և եզ ՚ի գլուխ կաթուղիկէին Լ'նոյ: Իսկ քաղաքացիքն բերին զՂաւիթ Թաղաւորն վրաց և բային նմա զգառն քաղաքին, և նա կալեալ զԼ'պլսուար ՚ի Սանէթ առաքեաց որդալն, և զնալն ձգեաց յեկեղեցոյն և խաչ կանգնեաց:

որոշուեալ.

1181

Պայ փախաւ՝ որդի Ասլաուարայ և զարձեալ առնու զԱնի:

Ասլ սասաիկ և սուր անողորմ:

580

Սասաւա՝ սուլան Լիոնացոց եմուտ ՚ի Կիլիկիա և եհար զնա Ասաուած մեղուկաւ:

Պէմուկդ արքայ Անգարու բրինձ կոչեցաւ:

Ղեմարէ թագաւորն եհար զՎարաւրձութուր ամառ պէկն ՚ի Կոր բերդին:

Օրմանիս և զԽաւնան էառ Ապուլէթ:

Ասա Պեարոս՝ Խոնդկայ որդին, և Յակոբ օքանչեղին, իսկ Խորասու և Սարխամ ՚ի Քորայրին կային կուսութեամբ:

Շահրիմանն էառ զԽլաթ: Սանիլն զԽլիճ սալանն ծածկեաց ոսկով:

Բնդ երկուս բաժանեցան կրօնիւք Տաճկունք՝

Շէիք և Սունիք:

Եհար Պաղադն թագաւորն Լըուսողէմի զԱքա՝ խալիփայն Սարայ և էառ զամենայն զանձա տանն Ալիայ:

Շերագաւ երարձ զխալիփայութիւնն Աղիպտոսէ:

A. 590 1141

Շարժի Վանձակ սասաիկ:

Չաւլչաւարն առնու զամուրսն Խաչենոյ խաբէութեամբ:

Սահալադինն դուռնացի տիրեաց Աղիպտոս և աւրինադրեաց միշտ դաւաճեալ լինել քրիստոնէից:

Ասող գաւազանաձե երկեցաւ տանն աւր:

1151

Ղարձեալ Փաանկք բիւրք բիւրոց եկին բնդ Թիւրակա յաղնութիւն Քրիստոնէից. իսկ Սանուէլ թագաւորն նենդեաց նոցա որդէս Ալէքսն՝ և ոչ յաջողեցան:

Տէր Պրիգորիս առնու զՀոսմկլացն և զնէ անդ զաթա իւր:

Լշտկուզ ամսապակն էառ զԼճուկ ի Խալանկայ
և զՍասունք ի Վիրզենայ:

Յակոբ՝ որդին Սալիպայ, մեկնեաց զամենայն շին
և Եոր կտակարանս:

Կալա Ղեմետրէ զՍալթուխն ի դրանն Լճոյ.
իսկ Ղաւիթ՝ որդին Ղեմետրէի եհար զՄէլիք սու-
լտանն և էառ զՏփիսիս:

Թագաւորն Ղէորդի էառ զՂաւին:

1161 A. 610

Շարժն տարաւ զԼշնկայ:

Տէր Եւրակս կաթողիկոսն փայլեաց յաշխարհի
ամենայն առաքինութեամբ և զխոտութեամբս:

913 A. 362

Դ սուրբ խաչին քսանեհինգ թիզ ձիւն երկէ և
ի շնդիկս 14 թիզ, և մեռան ձկունք և թռչունք և
ամենայն աղղբ կենդանեաց:

Սուտաին խալիփայն հրաման ետ ընդ ամենայն
երկիր եկեղեցիս շինել:

Սալահատինն էառ զԼըուտաղէմ:

1181

Ղէորդի Թագաւորն երարձ զգողս և զաւաղակս:

Տէր Ղրիգոր զՀռոմկլայի եկեղեցին շինեաց:

Եւրակս Լամբրոնացի՝ ահյաղթ վարդապետ և
Թարգմանիչ դրոց:

Յորդանան տաճիկ նահատակեալ ի Կարնոյ քա-
ղաքի:

ՕՍաբգիս խաչենցի խաչեցին ի Ղանձուկ:

Թամար Թագուհին մեծացոյց զՕւսթարիս և զՀո-
հաննէս, որ և Խանէ:

Ստեփաննոս վարդապետ ի Կարմիր վանքն:

Խնձատիոս վարդապետ, որ զՂուկասու աւետա-
րանն մեկնեաց ի Շափիրին:

Սարգիս վարդապետ, որ զԿաթուղիկէսն մեկնեաց
ի Քարաշիթա:

Պապն Հոսմոյ տաքեաց զվականն և զպատկն իւր տէր Գրիգորի Հայոց կաթողիկոսի:

Ըստմանոց թագաւորն զեռամոյն եղև ՚ի Պատարիս^{*)}:

Միւրթար քահանայ ՂԾԻ Թարգմանեաց զխաւարումն արեղական և լուսնի ՚ի յոճիկ պարսիկ:

Լիլազի էա զԼյրուսաղէմ և նեա մի եհար ՚ի ձեղքէնն սուրբ յարութեան:

A. 640 1191 Օգարէ և Իւանէ առին կարգաւ զաշխարհս տաճկաց ՚ի Կայենոյ մինչ ՚ի Նազարէրդ՝ ՚ի Սամշոյլայէ մինչ ՚ի Վարարշակերա աստուծով յաջողեալք: Դայնս թագաւորեաց Լևոն ՚ի Կիլիկիա: Լղև ժողով ՚ի Լօսի վանն վրանաւ սրատարաղի և ոչ հաճեցան:

1201 Գարձեալ ՂԾԻ ժողովեցան, և այլ ցրուեցան: Վասակ՝ որդի Հաղբակաց և երեք որդիքն իւր՝ Պապաքն, Մկրէմն և քաջն Պոօշ՝ եկեալ ՚ի Խաչենոյ, բազում արիութիւնս ցուցին յայլասեռս և բարութիւնս առ ազգս քրիստոնէից:

Մեռաւ Թամարն և թագաւորեաց որդի նորա Լաշան, և աստատակեաց ՂԾԻճէշ և ՚ի Վարադ, իսկ ՚ի կողմն Պարսից մինչ ՚ի Օրէհ: Օխամշի վանս Ըղուանից կաթողիկոսացն աթոռ տահմանեցին:

ՕԻւանէ կալան ՚ի Խլաթ և զարձեալ զաշամբք խաղաղութեան թողին:

A. 660 1211 Մեռաւ Մելիք Ըւաթն և նստաւ Ըշրափն:

Մեռաւ Օգարէ, և նստաւ Շահանշահ:

Ըսող մի նիղակաձև երեւցաւ: Տախաց և Սափաւայ թաթար նոյիքն հարին զԼաշայն ՚ի Կոտանց: Ըստ սքանչելի արքն Ստեփաննոս քահանայ տէր

*) P. ՂԵՄԵՍԻՍ.

Յուսկայ որդին, և Լստաւածատուր քահանայ՝ Լադրա-
յրիանն որդի, որ յորոյց զապանեալն:

Ղախախտեալ զԼաշայն Դ Կաննակ:

1221 A. 670

Քախախտեալ Դ Քրիստոս Վատակ՝ իշխանայ իշխանն
և էառ զգրօշայն որդի նորա քաջն Պոօշ:

Ջալալադին սուլտանն Խորասանայ զայ փախստա-
կան Դ Թաթարէն և հարա զԼաշայն և զԽանէ Դ
Կոսայօն՝ անձաւահոս առնելով Դ ձորն Վառնայ:

Ստանէ Պոօշն Դ Վալին և կոտորէ զԽորազմն
և զՏաճիկն:

Չանկզ զանն սպանանէ զԼաթան զանն և ինքն
տիրէ ուլուսին և զնէ որառ Դ Ղախախտ:

Խորազմն էառ զԹաթար և զԲաղաւմ աշխարհս:

Լստաւածատան թագաւորէ Վրաց, իսկ Հաւքօթա 1231
զանն բաժանէ զգօրս իւր յերկա առաջս Դ հարա,
Դ հիւսիս և Դ միջոց աշխարհիս անհաւն բաղմա-
թեամբ: Հարաւայինն էառ զամենայն Հնդկիս և
զժողովեցեացս մինչև Դ ձկնակերն Լաթովպիս. հիւ-
սիսայինն զնոց զվերին կողմամբքն կապրիսիսն ծո-
վաւն՝ կոխելով զԲաղաւմ աշխարհս՝ անցանէ ընդ Վա-
նաւր գետ, զայ ընդ առաջ նորա կայսրն Լաւանանայ և
յետա նահանջէ զնա իսկ միջին զօրքն հարկանեն Դ սուր
սուսերի իւրեանց զՊարթևս և զՎրկանս, զՔաշանս
և զԼաթմանիս, որ այժմ ասին Սլհուտք, զԽորա-
տան, զՊարաս, զՄարս, զԼսպահան և զԼարսաւա-
կան և կարգաւ կոխելով զան Դ Հոյս, Դ Վիրս
և զԼաւանս. և Դ միւսմ ամի, Դ ՌՁԼ (1236)
թուին՝ առին առհասարակ և կոտորեցին զաշխարհս,
զճերգս և զԲաղաւմ: Իսկ թագաւ Վորնրոյ և
իշխանք աշխարհիս փախստական լինին: Եւ յետոյ
իջանէ Լաւան Դ կայսրն և երթայ առ Չարմազանն
և առնէ խաղաղութիւն: Իսկ Դ տեսանել նոցա զա-

Հխարհս Հայոց և Միջագետքի՝ հաճեցան ինքեանց տեղի հանդստեան, զամառնային եղանակն տարածանելով ի վերայ լեռանցս Հայոց և զձմեռն տաճելով յամենունակ և յինքնաբառ զաշտն Միջագետք, որ ստի Սուղան:

- A. 690 1241 Եւթար թաթարն զՀոռմոց սուլտանն Մուշման և էսա մինչ ի Կեսարիա և յետայ մինչ Մանաւիկ և աւերեաց զՍանյիկ: Թեոփան և Տեփանն զանաւորս աշխարհիս կրկին աւար առին:

Յովսէփ վարդապետն շինեաց զգերեզման թաղէսի աւաքելոյն: Ի Վաղթն դե մի ի կերպոց կնոջ կին եղև ան միում զբաղում աւարս:

Ի տօնի խաչին*) ձկնէ կարկուտ երեկ:

Դաւիթ Իծար տառաւոր:

- A. 700 1251 Սանկու զանն արեգեւակալեաց. զնոց սո նա Հեթում՝ արքայն Հայոց և զունդաւորս Սմբատ՝ եղբայր իւր, և պատուեցան ի նմանէ:

Լին մարաթ և տիւա Քասեաց:

Միջագետքն աշխարհագիր արար յարեւելից մինչև յարեւմուտ:

Շարժմամբ կործանեցաւ Լազիկայն:

Հիւլաու զանն եկն յաշխարհս. էսա զՄաղղատ բաղաք:

Սեփա Մաթոյ՝ զանն հիւսիսոյ, և նստաւ Սարթաւն քրիստոնեայ:

Փախեան երկաթին Դաւիթ թագաւորքն Սյունի Սոնէթ. իսկ զիշխանս և զաղաւորդիս զամենեւին պատանդ տարան յորտուն և զանաւորսն: Քակեցին զամենայն բերդս և զամենայն ամուր եկեղեցիս զՀայոց, զՍյունի և զՄիջագետք ի ձեռն

*) P. Ի Խաչին:

Խոճաղիզ տաճկին, առին կրկին զՄուփարդին, նաև
զԱլամուդ և զամենայն միջերկրեացս մինչև Ալթու-
տաղէմ:

Արդունն զԱրտղատունն աւերեաց, զՏալալն և 1261 A. 710
զՕշաքարէն սպանին:

Փանդուխտար սուլթանն Լաղպատսի եհար զկողմ
նապահ թաթարին զՔիթբուղայն Ի Յորդանան:

Հիւլաուն կոտորեաց զամենայն ջաթանս, որք
են դանորդիս:

Լըրեեցաւ աստղ մի նիցակաձև զամիսս շորս: Մա-
րցին եհար զգօրս Հայոց, սպան զԹորոս և զերեաց
զԼեոն՝ զորդիան Հեթում Թաղաւորին, զոր յեաց
թափեցին:

Լատ և աւերեաց Մարցին զՆաթոք Ասորաց:

Իդանութեան Արաղային և Ի կաթողիկոսութեան
տեառն Յակոբայ արարին ժողով Ի Հաղբառ և Ի
Չաղաղանս:

Ի Խորասան ոճէ կարկուտ երեկ երկու օր, երկրորդ
աւուրն դառաջին աւուրն կերաւ:

Վասկութարն փախեաւ Ի Սոնէթ:

Ի Կիւլիկիա շարժ մեծ եղև: Նուշաւուր և թա-
վրէզ կործանեցան:

Արդունն կրկին համարեաց զաշխարհս:

Շարժ եկն Ի Արացաուն և բազում վնաս արար:

Մարցին կրկին մտաւ Ի Կիւլիկիա:

Շարժ եկն Ի Խլաթ և յամենայն սահմանս նորս:

Մանկու թամուրն և Ալփի եղիպտացին հարին 1281 A. 730
զիրար Ի Համայ:

Փախեցան Ի Քրիստոս աշխարհաշէն իշխանքն
Պոռ հայկազն և Սահուն Արծրունի:

Արդուն սպան զՄամաթն և ինքն զան նստաւ :
 Տէր Կովնատ*) Կաթողիկոս :

Կոտարեաց Արդուն զՏալալտայքն և զոյլ բա-
 զում նո ինացս յաղագս սարսափութեան, ընդ որս և
 զանմեղ թաղաւորն Սրաց զՎեմեարէ սպանին :

Ա. 789 1289

Սեռաւ թաղաւորն Հայոց 1 ևսն և նստաւ Հեթումի
 Լալե սատաիկ հաղաթանգութիւն մորդոյ և անասնոյ :

Յովհաննէս աւետարանիչն հրամայէ վասն երե-
 քամեան և երեքամեան դործոց և սքանչելեացն
 Քրիստոսի, որ թէ զամենայն գրեալ էր՝ Կարծեմ թէ
 և ոչ աշխարհս բաւական էր տանել : Իսկ թէ այս
 այսպէս է՝ որպէս և է իսկ, ապա զինչ պարտ է տակ
 վասն ի սկզբանէ աշխարհի անցիկն անցելոց, եթէ
 գրեալ էին : Իսկ մեք քայլելով ի վերայ ժամանա-
 կադրաց անհուն գրուցաց՝ քաղելով զմի ի հազարաց
 և զերկուս ի բիւրուց, ըստ կարի հասու արարաք
 դնել՝ սրբազան հարք և եղբարք, կարգի թուոյ ժա-
 մանակաց, իսկ դուք աննախանձ մտք ընկալարուք
 զսակաւ ստատարս ի մէնջ՝ որպէս Լալիայ ի Սարե-
 փիթացւոյն. զի և այս ոչ ի մէնջ իրականացաւ, ոյլ
 ի Հոգոյն սրբոյ հրաշագործեցաւ, որում երկիրպա-
 գանեմք, և փառաւորեմք զանսկիւրն էութիւն և
 զմիասնական աստուածութիւնն Հոր անձնին և Արդոյն
 ծնեցելոյ և Հոգոյն թղթեցելոյ, անարտում անարտում
 մեծփայլելիութեանն և արարչական զօրութեանն զոհո-
 թիւն և բարեբանութիւն յամենայն արարածոց նորա
 և յընդհանուր շնչոյ և յանշնչոյ՝ յերկնաւորաց և
 յերկրաւորաց ի սանդարամեասականաց, յախտեանս
 յախտենից, ամէն :

*) Բ. Կոտարեան :

